

Exportunk 60 százaléka iparcikk

Interjú dr. Szalai Béla miniszterhelyetttel

A közelmúltban került sor első kereskedelmi megállapodásunk megkötésére Mexikóval, s ez további előrehaladást jelent a latin-amerikai országokkal gyors ütemben bővülő gazdasági kapcsolataink alakulásában. Ebből az alkalomból dr. Szalai Béla külkereskedelmi miniszterhelyettes — aki Emilio Rabasa mexikói külügyminiszterrel együtt a megállapodást aláírta — az alábbiakban válaszolt a szerkesztőségünk által feltett kérdésekre.

Megállapítható, hogy az utóbbi években nő Latin-Amerika súlya külkereskedelmünkben, s ezen belül a fejlődő országokkal fennálló gazdasági kapcsolatainkban. Melyek a fő indokai, s legjellemzőbb vonásai ennek a fejlődésnek?

Az utóbbi években meggyorsult a latin-amerikai országokkal folytatott kereskedelmünk növekedési üteme. Jól jellemzi ezt, hogy például 1972—1974 között az árucseré-forgalom összértéke több mint kétszeresére növekedett. Ez a dinamika egyben azt is eredményezte, hogy Latin-Amerika részesedése a fejlődő országokkal folytatott kereskedelmünkben szorosan megközelíti Afrikáét.

Közismert, hogy néhány latin-amerikai országgal (Brazília, Argentína) 30—40 éves múltra tekintenek vissza gazdasági kapcsolataink, amelyek alapját döntően gazdaságaink komplementer jellege határozta meg. Azóta természetesen igen jelentős fejlődés ment végbe mind a partner országokban, mind pedig Magyarországon. Emellett, különösen az 1960-as évek második felétől gyorsan bővültek és további latin-amerikai országokra terjedtek ki államközi kapcsolataink.

Mai gazdasági kapcsolataink fejlettségének fő indokát tekintve, továbbra is a gazdaságok egymást kiegészítő jellegéből fakadó lehetőségek jelentik a kereskedelem bővülésének objektív alapját. A latin-amerikai országok világviszonylatban is jelentős termelői és exportőrei számos olyan mezőgazdasági és bányaiipari eredetű terméknek, melyek népgazdaságunk számára nélkülözhetetlenek. Ugyanakkor egy sor gép- és műszeripari cikksorozatban versenytársak vagyunk a latin-amerikai piacokon.

Természetes, hogy a partner országok ipari-gazdasági fejlettségében bekövetkezett változások, a világ gazdaság új tendenciái hatnak az árucseré-forgalom összetételének alakulására, a gazdasági együttműködés fejlettebb formáinak létrehozása irányában ösztönöznek. Ezek a tendenciák egyelőre nem meghatározóak, de nagymértékben befolyásolják a kapcsolatok hosszú távú alakulását.

A latin-amerikai országokhoz fűződő gazdasági kapcsolataink gyors bővülése az alábbi tényezőkkel függ össze:

— Néhány latin-amerikai országgal kedvezően és sokoldalúan fejlődtek államközi kapcsolataink. Ide sorolható Peru és Argentína. Ezekkel az országokkal egy sor jelentős gazdasági együttműködést elősegítő megállapodást hoztunk létre, amelyek lehetővé teszik a központi gazdaságfejlesztési tervek megvalósításába való bekapcsolódásunkat;

— Új piacok nyíltak a magyar külkereskedelem számára az elmúlt 3—4 évben például Ecuador és Venezuela tekintetében, ahol az import, illetve export gyors növekedése tapasztalható;

— A latin-amerikai országok többségének az utóbbi években folytatott kül gazdaságpolitikájára jellemző az export- és importpiacok diverzifikálása, új piacok feltárására való törekvés, melynek keretében keresik a gazdasági együttműködés lehetőségét a szocialista országokkal is. Ezt a tendenciát alapvetően gazdasági érdekek mozgatják, de kedvezően járult hozzá kibontakozásához a nemzetközi politikában végbemenő enyhülési folyamat is;

— Végül, nem kevésbé fontos tényező, hogy az utóbbi években számos magyar gépipari külkereskedelmi vállalat szervezett és kitaró piaci munkával, piacszervezet kiépítésével, a szerviz- és vevőszolgálat megszervezésével megvetette a lábát a műszaki és kereskedelmi igényeket tekintve magas mércét jelentő latin-amerikai piacokon. Ide sorolható: Metrim-pex, Medicor, Ganz-MÁVAG, MOGÜRT, MHD és más vállalatok.

A kereskedelmi forgalom gyors ütemű bővülésének legjellemzőbb vonásaként az egyes partner országok állami gazdasági szerveivel való kapcsolatépítés, nagy volumenű gépxportkötések létrehozását lehet kiemelni, mint például oktatási berendezések (Peru, Brazília), kórházi felszerelések (Peru, Brazília), motorvonatok (Brazília), úszódaruk (Brazília), autóbuszok (Peru). További jelentős gépipari exportkötések előkészítése folyik Brazíliába, Peruba és Argentínába, összesen körülbelül 40 millió dollár értékben. Az import erőteljes növekedése egyaránt tükrözi a számunkra fontos nyersanyagok és mezőgazdasági termékek (fehérjetermék, kávé, gyapot, banán, kakaó, bőr, színesfémek) vásárlásának mennyiségi növelését, és az utóbbi egy-két évben végbement áremelkedést.

Milyen főbb adatok jellemzik a latin-amerikai országokkal fennálló kereskedelmi, gazdasági kapcsolataink bővülését, különös tekintettel az egyes súlypont-piacokra?

A latin-amerikai országokkal 1974-ben lebonyolított árucseré-forgalmunk összértéke 1126 millió devizaforint. Ez a megelőző évhez képest 43 százalékos növekedést jelent, s egyben az 1972. évi forgalom kétszerese.

A teljes kivitel 1974. évi értéke 374 millió devizaforint, azaz csaknem azonos az 1973. évi exporttal, s körülbelül kétszerese az 1972. évi kivitelnek. Az elmúlt esztendőben erőteljesen nőtt a behozatal is, értéke 751 millió devizaforint, amely — hasonlóan az összforgalom és a kivitel értékéhez — 1972. évhez viszonyítva kétszeres növekedést jelent, 1973-hoz viszonyítva pedig 40 százalékos mértékűt.

A kereskedelmi mérleg 2:1 arányú passzív egyenlege lényegében az árucseré-forgalom összetételével függ össze. Kereskedelem-politikai törekvésünk, hogy nyersanyagvásárlásaink mind nagyobb hányadát fedezzük gépxporttal.

Az általunk legfontosabbnak tartott fejlődő viszonylatok között latin-amerikai országok is szerepelnek: Brazília, Peru, Argentína. 1974-ben e három országgal bonyolítottuk le a kontinensre irányuló export 78 százalékát és az import 70 százalékát. Brazíliába irányul az összexport 36 százaléka, Peruba 32 százaléka, Argentínába pedig 9 százaléka, míg a behozatalban 60 százalék, 8 százalék, illetve 1,9 százalékos részesedéssel szerepelnek.

Hogyan alakult az utóbbi években a latin-amerikai országokkal lebonyolított kereskedelmünk import- és exportú szerkezete, s ebben vannak-e, s ha igen, milyen eltérések a fejlődő országokkal általában folytatott kereskedelmünk termékstruktúrájától? A jövőt illetően pedig — az eddigi tapasztalatok, s a meglévő és előkészületben levő megállapodások alapján — az árucseré-forgalom milyen strukturális alakulása prognosz. tizálható?

A latin-amerikai országokkal folytatott árucseré-forgalmunk szerkezete több éves átlagban is kedvező; behozatalunkban az anyagok és mezőgazdasági termékek tartósan 90—95 százalékos részarányt képviselnek, kivitelünkben pedig a gépek és ipari fogyasztási cikkek 60 százaléka, anyagok pedig 35 százalék körüli részesedéssel szerepelnek. Az „anyagok” statisztikai kategóriájába a gépkatrészek is beletartoznak. Ezek az átlagos adatok azonban esetenként jelentős szóródást takarnak. Míg például 1974-ben a perui viszonylatban az összes kivitel 87 százalékát gépek és műszerek képviselték, az Ecuadorba irányuló exportot csaknem

teljes egészében anyag jellegű cikk tette ki.

A fejlődő világ egyéb területeivel összehasonlítva megállapítható, hogy latin-amerikai kivitelünkben a gépipari termékek részaránya tartósan magasabb, az anyag jellegű termékek részesedése csaknem azonos, az ipari fogyasztási cikkek pedig alacsonyabb. A mezőgazdasági termékek kivitele az elmúlt egy-két évben indult meg. A behozatal szerkezetében mutatkozó eltérést egy lényeges tényező, az energiahordozók okozzák, melyeket latin-amerikai országokból nem vásárolunk. Az utóbbi időszakban lépéseket tettünk fogyasztási cikkek gazdaságos behozatali lehetőségeinek feltárására (például Brazíliából).

Összességében megállapítható, hogy a latin-amerikai térség országaival folytatott kereskedelem szerkezete számunkra kedvezően alakult, a fejlődő világ más területeivel való összehasonlításban pozitív tényező a gépxport magasabb részesedése: a gépipari termékek részaránya 1974-ben a fejlődő országok egészét tekintve az exportban 33 százalék, latin-amerikai exportunkban 48 százalékot tett ki. A kedvező kép mellett meg kell említeni, hogy a gépxport magas részaránya döntő mértékben a már említett állami üzemekkel függ össze, melyek több évig tartó előkészítést, jelentős munka- és eszközráfordítást (távolsági piacokra való utaztatás, vállalati állandó megbízott telepítése stb.) és széles körű vállalati szervezeti felkészültséget igényelnek.

Ami az árucseré-forgalom struktúrájának jövőbeni alakulását illeti, rövid távon nem számítunk számottevő változásra. Az utóbbi időszakban néhány újabb tendencia megfigyelhető, például mezőgazdasági termékek (alma) megjelenése latin-amerikai kivitelünkben, vagy ipariilag feldolgozott termékek behozatalunkban. E tekintetben a kezdeti lépéseket tesszük, melyek érezhető változást hosszabb távon hozhatnak.

A jelenlegi világgazdasági helyzettel összefüggően egyes fejlődő országok részéről nyersanyagaik távlati, biztonságos elhelyezésére irányuló törekvés tapasztalható. Erdekességként említem meg, hogy a közelmúltban Peruval 2—3 évre szóló szállítási szerződés jött létre halliszt, kávé, gyapot és színesfémek vásárlásáról.

Milyen előzmények alapján, s milyen kölcsönös célkitűzések talaján került sor az első kereskedelmi megállapodás aláírására Magyarországnak és Mexikó között?

Mexikóval hosszú ideje folytatunk kereskedelmet. Az államközi kapcsolatok szinte teljes hiánya miatt azonban hiányoztak a feltételek ahhoz, hogy vállalkozni aktívabb tevékenységet fejtsenek ki a piacon, vagy kapcsolatot teremtsenek a mexikói állami gazdasági szervekkel. Az árucseré-forgalom értéke alacsony szinten, évi 2—3 millió dollár között mozgott, s teljes egészében a magán-szektorral bonyolódott le.

1974 májusában létrejött a diplomáciai kapcsolat, mely mindkét fél részére új helyzetet teremtett. Lehetőség nyílt a gazdasági kapcsolatok államközi megállapodásokba foglalására, a mexikói gazdasági irányító hatóságokkal való közvetlen kapcsolatfelvételle. Emellett természetes, hogy e lépés kedvezően befolyásolja a magán-szektorral való gazdasági együttműködést is.

Az első kereskedelmi megállapodást 1975. április 28-án írtuk alá. Mexikói tárgyaló partnereim több ízben is kihangsúlyozták, hogy az államközi kapcsolatok létrehozása, a megállapodás aláírása a széles körű gazdasági együttműködéshez nyit utat, ami mindkét ország érdeke.

Megtudhatnánk-e közelebbit a megállapodás tartalmáról, valamint arról, hogy kölcsönösen milyen várakozások fűződnek hozzá a magyar-mexikói kereskedelem bővítését illetően?

A kereskedelmi megállapodás rögzíti a feltétel nélküli legnagyobb kedvezményes elbánás kölcsönös alkalmazását, szabad devizával történő fizetést rögzíti, valamint vegyes bizottság létrehozását irányozza

elő. A kereskedelmi forgalmat illetően többek között kimondja, hogy azt ki-egyensúlyozottan fejleszteni kell, s a felek lehetőség szerint törekszenek a közvetítők kikapcsolására.

Az 50 millió főt meghaladó lélekszámú Mexikó Latin-Amerika legjobban iparosított országa közé tartozik. Gazdasági életében jelentős a külkereskedelem szerepe: 1974. évi külkereskedelmi összforgalma elérte a 10 milliárd dollárt. Jelenleg a forgalom körülbelül 60—70 százaléka az USA-val bonyolódik le, de Mexikó tudatosan törekszik felvevő- és importpiacainak diverzifikálására. E törekvés keretében fejleszti kapcsolatait a szocialista országokkal, sőt — mint ismeretes — keresi a módját a KGST-vel való együttműködésnek.

A megállapodás létrehozásától a kereskedelmi forgalom fokozatos növekedését várjuk. Lehetőséget látunk gép- és műszeripari termékek elhelyezésére — főként az energiatermelés, oktatás, egészségügy, vasúti közlekedés, kikötőfejlesztés, fémmezmunkálás, kohászat területén — emellett számos mezőgazdasági és ipari eredetű alapanyag és félkész termék (például gyapot, növényi rostok, vegyi anyagok) vásárlására is.

A mexikói vállalatok és állami szervek az árucseré-forgalom bővítése mellett erősen érdekeltek ipari kooperációk, közös beruházások létrehozásában. Ezt több ízben is hangsúlyozták. A mexikói ipar számos ágazatában megtalálhatók a nagy tőkés cégek „mexikanizált” leányvállalatai, de néhány szocialista ország is létrehozott már ipari vegyesvállalkozásokat.

Magyar részről milyen további lépések követik a megállapodás megkötését annak realizálása érdekében, s milyen főbb feladatok várnak vállalatainkra, egyrészt az import-levékenységek, másrészt a piaci lehetőségek kihasználásában?

A kereskedelmi megállapodás tárgyalása alkalmával a különböző mexikói gazdasági szervek képviselőivel folytatott megbeszéléseim fő célja az volt, hogy közösen tisztázzuk az együttműködés elvben lehetséges területeit, s meghatározzuk a megállapodás teljesítéséhez szükséges konkrét lépéseket.

Ennek megfelelően június végéig kicseréljük azon áruk listáját, melyek tekintetében lehetőséget látunk a kereskedelmi forgalom növelésére, esetleg termelési kooperációk kialakítására. Ezt követően — várhatóan az ősz elején — mexikói ipari-kereskedelmi delegáció érkezik Budapestre, a lehetőségek konkrét feltárására. Egyetértés született abban, hogy a vegyesbizottság első ülését Budapesten tartja meg, melyen összegezi és értékeli a fenti lépések eredményeit és meghatározza a megvalósítást elősegítő intézkedéseket.

Vállalatainkat tájékoztattuk a tárgyalások eredményeiről, meghatároztuk tennivalóikat. A fontosabb feladatokat az alábbiakban lehet összefoglalni:

— A mexikói piac vállalataink nagy része előtt ismeretlen, tehát az eddiginél lényegesen aktívabb munkával fel kell tárni a konkrét eladási és vásárlási lehetőségeket;

— Az exportot illetően különös figyelmet kell fordítani az állami szektorral való kapcsolatfelvételle, hiszen azok a területek, melyeken más latin-amerikai országokban már jelentős tapasztalattal és jó referenciával rendelkezünk, Mexikóban is állami kézben vannak (oktatás, egészségügy, vasút, kikötőfejlesztés, energetika, kohászat, híradástechnika, nehézgépipar stb.).

Gazdaságossági és kereskedelempolitikai szempontból egyaránt fontos a közvetlen vásárlások növelése, behozatalunk további, gazdaságosan beszerezhető árukkal való bővítése. A kereskedelmi munkában szerzett tapasztalatokat fel kell használni ipari kooperációk előkészítéséhez.

F. J.

Az amerikai recesszió és a „közgazdasági iskolák”

Az USA-ban napjainkban erősen megingott a kapitalista közgazdaságtudomány hite. Nemcsak arról van szó, hogy a gazdasági előrejelzések gyakran nevésségesen eltérnek a bekövetkező valóságtól, de általában is a közvélemény bizalma megrendült a tudományban. A központi probléma: vajon képes-e a harmincas években megalkotott és alapjaiban azóta változatlan keynes-i elmélet a jelenlegi gazdasági folyamatok megmagyarázására, gazdaságpolitikai döntések sugalmazására? Hiszen a jelenlegi amerikai gazdaságpolitika — és bizonyíthatóan legalább az elmúlt 15 év gazdaságpolitikája — elméletileg Keynes alapján állott. Az eszköztár középpontját a kereslet növelése vagy csökkentése (költségvetési eszközökkel) jelentette. A kereslet autonóm változása aztán a multiplikátor hatáson keresztül volt hivatott a GNP növekedését fékezni vagy gyorsítani. Természetesen a gazdaságpolitikások nemcsak alkalmazták Keynes tanításait; maguk is adtak hozzá.

Az elnök gazdasági tanácsadó bizottságának elnökei közül többen is elméleteikkel gazdagították a gazdaságpolitika eszköztárát. Walter Heller azóta is elfogadott véleménye szerint a gyakorlati gazdaságpolitika feladata a nemzetgazdaság „finomhangolása”; a tényleges növekedés olyan mérvű befolyásolása, hogy az egybeesik a bruttó nemzeti termék „potenciális” növekedési ütemével. A „potenciális növekedési ütem” fogalmat ugyancsak Hellerék vezették be az ötvenes évek végén, kiszámították, hogy a gazdaság erőforrásai — munka, tőke, föld — hosszú távon 4%-os GNP-növekedést tesznek lehetővé. Heller utódja, Okun ehhez kapcsolódva alkotta meg modelljét, mellyel bizonyította, hogy 4%-os növekedés esetén a munkanélküliség változatlan marad. (Ahhoz, hogy a munkanélküliségi ráta 1%-kal csökkenjen, a GNP-nek reálértékben 7%-kal kell nőnie.)

Nixon ideje alatt Herbert Stein ültette át a gyakorlatba a teljes foglalkoztatottság költségvetésének eszméjét. Eszerint kétfajta költségvetési deficit létezik: aktív és passzív. Passzív deficit akkor keletkezik, ha a gazdasági tevékenység hanyatlása miatt csökkennek a költségvetési bevételek, kiesés mutatkozik a teljes foglalkoztatottság 4%-os szintjéhez képest. Ugyanakkor természetesen az államnak a teljes foglalkoztatottság szintjéhez képest több munkanélküli segélyt kell kifizetnie, a deficitet ez is növeli. A passzív deficit megszüntetésének legjobb módja az aktív deficit, amikor is tudatosan csökkenti a gazdaságpolitika a bevételeket — adócsökkentés — vagy növeli a kiadásokat.

A mai Amerikában a keynes-i iskola híveinek uralma abszolútnak tekinthető. Nemcsak a gyakorlati gazdaságpolitikában túlnyomó a szerepük, de a tudományos életben is. Olyan, elméletitörténetből jól ismert személyiségek, mint Solow, Leontief vagy Arrow a gyakorlati gazdaságpolitikára lényegében nem bírnak befolyással. (Ők kapták viszont a Nobel-díjakat). A Keynes-féle fiskálisiskolának lényegében csak egy szervezett, a tudományos életben pozíciókkal rendelkező elmélet jelent vetélytársat, a monetaristáké. Ellentétben a fiskálisokkal, ez az elmélet a forgalomban levő pénzmennyiség — a pénzellátás — változását tartja a gazdasági tevékenység legfontosabb befolyásolójának.

A monetarista iskola lényegében kétfajta módon érvel. Legjelentősebb képviselőjük Milton Friedman (Anna Schwartzal együtt) gazdaságtörténelmi kutatásokat végzett annak bizonyítására, hogy a pénzellátás változására meghatározott időn belül — hat hónap és két év között — a gazdasági növekedés, a részvénytőke, a profitok stb. hagyományosan megjósolhatóan reagálnak. Ha csökken a pénzellátás növekedési üteme — így kevesebb bizonyítási Friedmanék — átlagosan 9 hónap múlva esnek a tőzsdén a részvényárfolyamok és 16 hónap múlva beköszönt a gazdasági visszaesés.

A monetaristák másik bizonyítási módja gyakorlatibb, a jelenlegi monetáris politikát elemzi. A központi bank, a Federal Reserve System befolyásolja a látra szóló betétek mennyiségét, ezen keresztül a pénzellátás alakulását. Először is a tartalék-ráták-követelmény meghatározza a kereskedelmi bankok által nyújtható hitelek felső határát, hisz azok ilyen aktívák bizonyos százalékat a FED-nél kötelesek kamatmentesen elhelyezni. Formailag pedig a nyújtott hitellel látra szóló betét keletkezik — innen hívhat le összegeket a hitel kedvezményezettje —, tehát növekedik a pénzellátás. Mármint: ha a bankoknak tartalékproblémáik vannak, ismét a FED-hez fordulnak kölcsönért. A kamatot — a diszkont-rátát — a központi bank gazdaságpolitikai céljainak megfelelően változtatja. Végül: befolyásolja a Szövetségi Tartalékrendszer a pénzellátást az úgynevezett nyíltpiaci műveleteken keresztül, amikor saját számlára államkötvényeket vesz — ekkor a kereskedelmi bankoknál új látra szóló betétek keletkeznek — vagy elad — ekkor viszont a betétek szűnnek meg.

Friedman teóriájában is szerepel egy bizonyos „multiplikátor-hatás”. Kutatásai szerint ugyanis az újonnan kereskedelmi bankokhoz került tartalékok betétként önmaguk többszörösét hozzák létre.

Friedman szerint a FED kezébe túlságosan nagy hatalom került, mellyel a központi bank nem tud megfelelően sáfárkodni. Véleménye szerint a Szövetségi Tartalékrendszer nem fordít elég figyelmet a monetáris politikára, akciói középpontjában a kamatlábak megfelelő szintjének elérése áll. A monetaristák igyekeznek is kimutatni, hogy a FED nyilvánosságra került célkitűzései közül a kamatlábak szintjére vonatkozóakat általában sikerült elérni, míg a pénzellátás növekedési üteméről szólók legfeljebb, ha véletlenül teljesültek. Egy fiskalista számára nincs ellentmondás a két cél között, véleménye szerint ha nő a pénzellátás, növekszik természetesen a pénz kínálata és a kamatlábak esnek.

Friedman véleménye eltérő. Ha ugyanis nő a pénzellátás, a kamatlábak legfeljebb rövid távon mozognak lefelé. Hosszabb távon ugyanis a kölcsönadók a kamatlábakra be fogják kalkulálni a jövőbeni inflációt, mely viszont a pénzellátás túlságosan gyors növekedésének következménye. (A monetaristák szerint a fiskálisok tévedése onnan származik, hogy a kamatot mint a pénz, nem pedig mint a hitel árát szemlélik.) A FED továbbá nem törekedett egy egyenletes növekedési ütem kialakítására a pénzellátásban, a következmény a likviditási problémák és az infláció állandó váltakozása lett.

Friedman gyógyszere a fentiek alapján meglehetősen egyszerű: a pénzellátás állandó, egyenletes évi 4–5%-os növekedését javasolja. (A 4–5% az USA gazdasága hosszú távú növekedési trendjéből — fiskalista felfedezés — származik.) Friedman maga a pénzellátást folyó dollárban szemléli, más monetaristák viszont a reálpénzellátás — deflált számok — vizsgálata mellett szállnak síkra.

A monetáris iskolának kétségtelen érdeme, hogy a figyelem középpontjába állította a pénzpolitikát, a pénzellátást. Abban is igazuk van, hogy a múltban — bizonyos mértékig jelenleg is — előfordult, hogy a FED gazdaságpolitikái céljai nem egyeztek a költségvetést adminisztráló Pénzügyminisztériummal, vagy az elnök gazdasági tanácsadó testületével. Friedman — néhány esetben a közvéleménnyel ellentétben — pontosan „eltalált” a pénzellátás alakulása vizsgálatával rövidtávú gazdasági fejleményeket. Mindazonáltal e csoport az amerikai gazdaságpolitikára lényeges hatást nem gyakorolt. (A FED politikájában azért látszik valamelyest az iskola hatása, újabban a központi bank deklarált céljai közé tartozik a pénzellátás alakulásának befolyásolása.)

Gonda György—Lőrincze Péter

Az olajöböl beruházói

Az olajexportáló országok szervezete minden jel szerint csak ősszel dönt végleg az olajár újabb emelésének kérdésében. Ettől függetlenül azonban a Perzsa- (Arab)-öböl melletti nagy olajtermelő országok várhatóan mind szélesebb körben és mind komplexebb módszerekkel jelennek majd meg a nemzetközi pénzpiacon. Ezek közül az országok közül a jelek szerint mindenekelőtt Szaúd-Arábia, Kuvait és Abu Dhabi szerepel majd nagy beruházóként.

Az 1974-es olajjövődelmek nemhivatalos összesítése azt mutatja, hogy az említett esztendőben Szaúd-Arábiában 30, Iránban 20, Kuvaitban 9, Abu Dhabiban 4,5 milliárd dollár volt az olajexportból származó jövedelem. Irán (akárcsak a 4,7 milliárd dolláros jövedelemmel rendelkező Irak) azonban speciális eset. Megjelent ugyan néhány nagyszabású és látványos beruházással a nemzetközi piacon — Krupp, Pan American stb. — az ország belső fejlesztési programja miatt azonban az olajjövődelmekből származó beruházások rendkívül magas aránya a határokon belül realizálódik.

Teljesen más a helyzet Szaúd-Arábia, Kuvait és Abu Dhabi esetében. Itt sem a népesség létszáma, sem a meglévő belső fejlesztési tervek méretei nem alkalmasak arra, hogy a határokon belül szívják fel az olajjövődelmeket. Ennek következményeképpen 1974 végén e három ország külföldön tartott pénzügyi tartalékai és külföldi beruházásai igen nagy gyorsasággal növekedtek: Szaúd-Arábia esetében 1974 végén 22 milliárd, Kuvaitnál 11 milliárd dollár volt ez az összeg, s még a parányi Abu Dhabi esetében is elérte a 2 milliárdot.

A SAMA és társai

A tőkés pénzpiac szempontjából a legjelentősebb természetszerűen Szaúd-Arábia beruházási tevékenysége. Ezt szervezőleg a SAMA (Saudi Arabian Monetary Agency) irányítja, amely egyesíti a központi bank és az állami beruházási központi funkcióit.

Mindaddig, amíg viszonylag kicsiny volt a pénzügyi felesleg, Szaúd-Arábia ezeket a tőkés világ mintegy húsz legnagyobb bankházában rövidlejáratú betétek formájában helyezte el. Többségében az amerikai és angol, kisebb mértékben svájci bankokról volt szó. Amikor Szaúd-Arábia pénzügyi tartalékai 1973. az olajár-robbanás után gyorsan növekedni kezdtek, a legnagyobb partnerbankok (például a Chase Manhattan és a Bank of America) drasztikusan lezárták a rövid lejáratú letétek kamatait, hogy ily módon nagy összegű hosszú lejáratú letételek elhelyezésére „ösztönözzék” Szaúd-Arábiát.

Válaszképpen a SAMA kidolgozta a szaúdi beruházási politika fő alapvonalait. A SAMA egyik vezetője az Economistnak adott interjúban ezeket a következőképpen foglalta össze: 1. Vezető nyugati országok államköcsön-kötvényeinek felvásárlása és tízezres kölcsönök nyújtása állami szinten. (Eddig egyes kanadai tartományoknak és Franciaországnak.) 2. A szaúdi szakértők által „legkeményebbnek” ítélt vállalati részvények vásárlása. 3. A külföldi bankok körének kiterjesztése, amelyek jogosultak a szaúdi tulajdonban levő részvénytárcák kezelésére.

Az említett fő elveken túlmenően a közelmúltban a szaúdi kormány létrehozta az Arab Investment Company nevű vállalkozást a közvetlen kereskedelmi beruházások lebonyolítására. Ennek főhadszállása Riad városában van és az AIC egyértelműen szaúdi irányítás alatt áll, noha részvényesei között csaknem az összes arab ország szerepel.

A szaúdi pénzügyi együttműködés kiterjesztésének harmadik területe a nagy amerikai és nyugat-európai bankok kezdeményezésére élénkült meg. Itt lényegében arról van szó, hogy szaúdi partnerekkel közös beruházási bankot létesítenek. E vállalkozások közül néhány már csaknem teljesen kialakult. Közvetlenül a megvalósulás küszöbén áll a Chase Manhattan, az Industrial Bank of Japan és a nyugatnémet Schröder bankház konzorciuma két szaúdi kereskedelmi bankkal. A második említésre méltó kísérlet a londoni Williams és Glyn's bankház, a francia Crédit Commercial és japán pénzügyi érdekeltségi törekvései egy olyan szaúdi beruházási társaság létrehozására, amelynek az engedély — könnyebb jóváhagyás kedvéért — szaúdi állampolgárok nevére szólna, a valóságos pénzügyi tevékenységet azonban természetesen a konzorcium végezné.

Kuvait: elmélet és gyakorlat

Nagyságrendben második helyen áll külföldi beruházások vonatkozásában a

Perzsa-öböl nagy olajtermelői között Kuvait. Jelenleg a már említett 11 milliárdos külföldön levő pénztartalék és beruházási összegből mindössze 10 százalékot tesz ki a részvények és közvetlen beruházások aránya, s ezeknek is csak egy töredéke van az arab országokban. Kuvait kormányának hivatalos pénzügyi instrukciói szerint a következőkben a részvényeknek és a közvetlen beruházásoknak elsőbbséget kell biztosítani; törekedni kell arra, hogy ezeket elsősorban az arab országokban helyezték el; végül pedig biztosítani kell, hogy kuvaiti állampolgárok a tényleges irányításban szerepet kapjanak.

Egyelőre ez természetesen csak az elmélet. A pillanatnyi tényleges helyzet az, hogy Kuvait pénzügyi tartalékainak elhelyezése jelenleg a következő csatornákon keresztül történik.

1. A Kuvait Investment Office Londonban. Ez az egyetlen állami kézben levő intézménye az országnak a nyugati pénzpiacon. Még mindig a rövid lejáratú tőkék kezelése teszi ki tevékenységének fő tartalmát. Az utóbbi időben azonban már részvény-, sőt ingatlanvásárlási akciókat is kezdeményezett. A angol bankvilágban fő tanácsadói a Bank of England, valamint a Hambros és a Morgan Grenfell bankház.

2. Az Anglián kívüli nagy pénzintézetek közül Kuvait legfontosabb partnerei az amerikai Chase Manhattan és First National, az NSZK-ban a Dresdner Bank és a Deutsche Bank, Svájcban pedig az Union Bank és a Crédit Suisse. Jelenleg még ezek a pénzintézetek is általában rövid lejáratú letéteket kezelnek. A legutóbbi időben azonban már beruházásokat is kezdeményeznek és ezek realizálásánál tanácsadóként szerepelnek. (Így például a Dresdner Bank bonyolította le a Daimler-Benz részvények 14 százalékának megvásárlását.)

3. Kuvaitnak három, saját kézben levő beruházási intézménye van, amelyekben az állam különböző arányban részesedik. Ezek: a Kuwait Foreign Trading, Contracting and Investment Company (80 százalékos kormányrészesedés), a Kuwait Investment Company (50 százalékos kormányrészesedés) és a Kuwait International Investment Company (teljesen magánkézben). Mindhárom vállalkozás pénzügyi-technikai tanácsadói szerződéseket kötött angol, amerikai, svájci és nyugatnémet bankokkal és jelenleg együttesen körülbelül egymilliárd dollár értékű közvetlen beruházást realizáltak.

4. Akárcsak Szaúd-Arábiában, Kuvaitban is kereskedőcsaládok uralkodnak a pénzügyi élet felett. Ezeket az állammal és a királyi családdal rendkívül bonyolult kapcsolatok hálójába szövi össze. Ennek a „családi atmoszférának” a mutatója volt, hogy a külügyminiszter fia vezette azt a kuvaiti konzorciumot, amely 20 százalékos részesedést vásárolt az egyik legnagyobb angol ingatlanvállalatban. Ennek a különleges szektornak a nemzetközi beruházási tevékenysége egyelőre elsősorban a nemzetközi ingatlanpiacon mutatkozik, luxusszállodák és üdülőkomplexumok építésében vesznek részt.

Abu Dhabi koncentráció

Lényegében egyszerűbb és az öböl két „nagyberuházójától” eltérő Abu Dhabi helyzete. A különbség lényege az, hogy az arab világon belül Abu Dhabi pénzügyi segélytevékenysége az olajjövődelmekhez mérten aránylag nagyobb volt, mint Szaúd-Arábia és Kuvait esetében. Emellett Abu Dhabit érintette leginkább pénzügyileg az olaj iránti kereslet csökkenése 1975 első negyedében. Ezért a szakértők ma feltekezik, hogy 1975-ben a kis olajsejkségnek nem lesz pénzügyi feleslege s így külföldi pénzügyi tartalékai és beruházásai a jelenlegi kétmilliárd dolláros szinten maradnak. Egészen 1975 áprilisáig az összes Abu Dhabi-holdingok irányítása egy beruházási tanács kezében volt, amely az angliai Williams and Glyn's bankház elnökének vezetése alatt állott. Ennek a tanácsnak a megbízásából Abu Dhabi részvényeit Franciaországban a Banque de l'Indochine az Egyesült Államokban a Morgan, Svájcban az Union Bank kezelte.

Ez a szerkezet jelenleg átalakulóban van. A felsorolt, részvénytárcákat kezelő három bank tevékenysége megmarad, a beruházási stratégia irányítása azonban egy kormánykézben levő beruházási társaság (Abu Dhabi Investment Company) kezébe kerül, amely az ország pénzügyminisztériumának felügyelete alatt áll. A beruházási társaság irányítására amerikai, svájci és angol pénzügyi szakértőket kértek fel.

— ie —

A KGST és a fejlődő országok

A világ országainak döntő többségét alkotó fejlődő államok — különösen a fűtő- és nyersanyagban szegények — nemzetgazdaságát súlyosan érintik a tőkés világgazdaságnak a 70-es években megszorodott gondjai. A nyersanyagok és a késztermékek magas ára, a kétszámjegyű infláció, a terms of trade „romlása olyan gondokat idéz elő ezekben az országokban”, hogy a korábbi gazdasági célkitűzéseket nem, vagy csak igen nagy nehézségek árán tudják teljesíteni. A fejlődők továbblépését gátolja a gyarmati örökség, azaz az infrastruktúra és az iparosítás alacsony színvonala. A jelenlegi világgazdasági helyzetben tehát a harmadik világ országai csak úgy tudnak a megkezdett úton továbbhaladni, ha a fejlett országok a korábbinál több kölcsönt, hitelt nyújtanak számukra, fokozzák a műszaki, technikai együttműködést.

A szocialista és a fejlődő országok együttműködése több évtizedes múltra tekint vissza. A sokrétű gazdasági kapcsolatok közül kiemelkedik az a támogatás, amelyet a nemzeti ipar megteremtéséhez nyújtanak a szocialista országok, elsősorban a Szovjetunió. A KGST-tagállamok főleg a termelő ágazatok kiépítésében működnek közre, mégpedig elsősorban az állami szektorban, hiszen ennek fejlődésével a politikai függetlenség is erősödik. Az együttműködést kormányközi megállapodások szabályozzák.

A KGST tagországai jelenleg 64 fejlődő országgal működnek rendszeresen együtt: 29 afrikai, 22 ázsiai és 13 latin-amerikai állammal. Ezekben az országokban mintegy 3000 ipari, vagy más létesítmény épült fel, illetve épül a szocialista államok segítségével. A Szovjetunió mintegy 860 projektum kivitelezéséhez nyújt segítséget, melyek közül 400 már el is készült. Az együttműködési megállapodások 70 százaléka az ipar, elsősorban a nehézipar fejlesztésére irányul. Tevékenyen veszik ki részüket a szocialista országok a nyersanyag-feldolgozó ipar fejlesztésében is a harmadik világban.

A fejlett kulcsiparágak megteremtéséhez fejlett energiarendszerre is szükség van. Ennek érdekében a KGST-országok együttműködésével 650 energetikai bázis épült fel a fejlődő országokban.

Az ipari létesítmények közül kiemelkedik az Indiában létrehozott vaskohászati rendszer, az egyiptomi szerszámgyár. Az algériai El-Hodzsarban épülő fémkohászati üzem Afrika és az egész Közel-Kelet legnagyobb és legkorszerűbb ilyen jellegű létesítménye lesz.

Az asszuáni erőmű Egyiptomban magvát képezi egy körülötte kialakuló agrár-ipari komplexumnak. Innen látják el árammal a heluáni kohászati műveket, amely ugyancsak szovjet segítséggel épült. Vízlépcső épül Szíriában is szovjet támogatással. Elkészülte után megkészenedődik majd a közel-keleti ország elektromosenergia-termelése. Irakban az Eufrátesz folyón vízlépcsőt és 500 ezer kilowatt kapacitású vízierőművet építenek szocialista segítséggel.

Jelentős támogatást nyújtanak a szocialista országok a geológiai kutatásokhoz is. A Közel-Keleten, Pakisztánban, Afganisztánban és még számos fejlődő országban több nagy kőolaj- és földgázmezőt tártak fel a szocialista országok szakemberei, egyúttal segítséget nyújtottak a természeti kincsek kitermeléséhez is.

A KGST-országok közreműködésével a fejlődő államokban 180 gépipari és kohászati üzemet hoztak létre, emellett jelentős támogatást nyújtanak építőipari, mezőgazdasági, könnyűipari és élelmiszeripari üzemek építéséhez. Szomáliában például húskonzerváló, Maliban cementgyárat létesítettek, Etiópiában cipőgyár, Guineában textil- és fafeldolgozó üzem épült szocialista segítséggel. Nagy jelentőségű támogatásban részesítik a szocialista országok a fejlődők mezőgazdasági szektorát. Öntözőrendszerek létesítésével, nagy teljesítményű mezőgazdasági gépek szállításával teremtik meg a korszerű mezőgazdaság alapjait, a technológia átadásával, a szakemberek képzésével pedig „elmeleti” segítséget nyújtanak.

A KGST-országok és a fejlődő államok sokoldalú gazdasági együttműködésének fontos része az egyre bővülő kereskedelem. A szocialista országok elsősorban gépeket és berendezéseket, valamint egyes nyersanyagokat és fogyasztási cikkeket szállítanak partnereiknek. Az importált áruk között különféle nyersanyagok és félkész termékek szerepelnek az első helyen.

Tíz év alatt egyedül a Szovjetunió két és félszeresére emelte külkereskedelmi forgalmát a fejlődő országokkal, és hasonló mértékben növekedett a többi KGST-ország árucsereforgalma is a harmadik világgal. Jelentősen megnövekedett az elmúlt években a licenctorgalom is, melynek keretében a szocialista országok sok esetben díjtalanul bocsátják a korszerű technikát a fejlődők rendelkezésére.

Az együttműködés további elmélyítésének fontos állomása volt 1974., amikor a KGST-országok a Nemzetközi Beruházási Bankon belül külön alapot hoztak létre a fejlődő országoknak nyújtandó gazdasági és műszaki támogatás finanszírozására. Ez a speciális alap tulajdonképpen a KGST-hitelek fedezetéül szolgál. Bármelyik fejlődő ország igénybe veheti a hitelt, amely a foszfátkitermelés, a kőolajkutatás és a bauxitfeltárás területén nyersanyag-kitermelő bázist szándékozik létrehozni a KGST-országok közreműködésével.

A Nemzetközi Beruházási Bank keretében létrehozott alap tehát újabb lehetőséget nyújt a KGST tagállamai számára együttműködni a harmadik piacon. Amennyiben valamelyik fejlődő ország az alpból hitelt vesz fel, a kitermelt nyersanyagok egy részét megvásárolják a KGST-országok, és az így befolyt jövedelemből törleszthető a hitel. Ez az újfajta konstrukció egyrészt biztosítja a fejlődő országok nyersanyagfeltárási és -kitermelési munkálatainak anyagi fedezetét, másrészt hozzájárul a KGST-országok nyersanyagellátásának bővítéséhez.

A KGST- és a fejlődő országok bővülő együttműködése, valamint a műszaki, anyagi, technológiai támogatás jelentős mértékben hozzájárul ahhoz, hogy fokozatosan csökkenjen a szakadék a fejlett és a fejlődő országok gazdasága között. A kölcsönös előnyöket nyújtó új együttműködési formák pedig minőségileg is szorosabb kapcsolatokat hoznak. A fejlődő országok körében egyre növekszik az érdeklődés a KGST iránt, közülük többen jelezték, hogy tárgyalásokat kívánnak folytatni a szervezett kapcsolatok létesítéséről a szocialista integrációval.

G. GY.—L. P.

kát. E feladatokat megoldását nehezíti, hogy az új területek távol vannak a Szovjetunió gazdasági központjaitól. Nehezíti a helyzetet a rideg terület lakatlansága is — az egyes területek közötti távolság gyakran több száz kilométer.

Csupán mindezt figyelembe véve lehet mérlegelni, mit jelent a szovjet embereknek minden egyes tonna kőolaj és érc, minden köbméter gáz és szérfa exportja.

Mégis a Szovjetunió kötelezettségeihez híven nem csökkentette az olaj- és gázszállításokat integrációs partnereinek. A KGST-államokban egyetlen vállalat sem csökkentette termelését tüzelő- vagy nyersanyaghiány következtében. Pusztán ez az egyetlen példa teljes mértékben értékelheti a Szovjetunióknak a szocialista közösségben betöltött szerepét.

Természetes, hogy a testvéri szocialista országok arra töreksenek, hogy hozzájáruljanak a nemzetközi tüzelőanyag- és nyersanyagbázis létrehozásához. Valamennyien egyre aktívabban vesznek részt az új kitermelőipari kapacitások létrehozásában a Szovjetunió és az integráció többi résztvevőjének területén.

Igy a KGST keretében nagyszabású közös tervek realizálódnak cellulóz- és azbesztszál-gyártó üzemek építésére, kialakulóban van a vegyipari vállalatok gyűréndszere, amelyeket több ország területén épülő etilénvezeték egyesít, most fektetik a nagy kapacitású gázvezetékét Orenburg körzetétől a Szovjetunió nyugati határáig. Kollektív alapon geológiai feltárások és távlati nyersanyagelőhelyek feltárása folyik Lengyelországban, Mongóliában és Kubában.

Az ilyenfajta együttműködés megkülönböztető vonása az, hogy a nyersanyag-exportáló országok nem egyszerűen eladják természeti erőforrásaik egy részét, hanem partnereiktől hitelbe megkapják a szükséges gépeket, berendezéseket és anyagi eszközöket ahhoz, hogy hatalmas kapacitásokat, korszerű, nagy hatékonysággal működő vállalatokat hozzanak létre. Ennek során tekintetbe veszik az integráció résztvevőinek szükségleteit, kikínéik hosszú távra biztosítja a nyersanyagszállításokat. Ezáltal megteremtődik az előfeltételek a népgazdasági struktúra javítására.

A tagországok közötti árucser

KGST-méreteken mélyül a termelési szakosítás és kooperáció. Ezt bizonyítják

a külkereskedelem adatai is. Az áruforgalom évről évre növekszik és meghaladja a hosszú lejáratú kereskedelmi megállapodásokban előirányzott volumet. Már 1974-ben túllépték a kölcsönös kereskedelemben azt a volumet, amelyet a hosszú lejáratú kereskedelmi megállapodások az ötéves terv utolsó évére, azaz 1975-re irányoztak elő. A kölcsönös kereskedelem évi átlagos növekedési üteme az ötéves terv négy éve alatt 10,7 százalék volt az előző ötéves tervidőszak 8,2 százalékával szemben.

A KGST-tagországok a kölcsönös kereskedelem révén fedezik importszükségletük nagy részét gépekből és berendezésekből, nyers- és alapanyagokból, közszükségleti cikkekből. Így pl. gépekből és berendezésekből az importszükségletet 70 százalékban fedezik a kölcsönös kereskedelem révén, a készényszükségletet csaknem 100 százalékban, a kőolajszükségletet 70 százalékban, a vasércszükségletet 80 százalékban, a nyersvasnál 32 százalékban, a hengerelt áruknál 65 százalékban, a szinesfémeknél 75 százalékban, a fűrészárunknál 96 százalékban.

A komplex programból adódó feladatok értelmében különleges figyelmet szentelnek a gép- és berendezéskereskedelem fejlesztésére. 1974-ben ezen árucsoport exportja a KGST-tagországok kölcsönös kereskedelmében csaknem 12 milliárd rubelt ért el. 1970-hez képest 65 százalékkal nőtt, míg a teljes kölcsönös áruforgalom ugyanabban az időszakban kb. 50 százalékkal gyarapodott. A gépek és berendezések hányada a KGST-országok exportjában 1974-ben magasabb volt, mint egy sor fejlett tőkés országban.

Végül, de nem utolsó sorban a kölcsönös előnyöket bizonyítja, hogy növekszik egyes külső országok érdeklődése a KGST-szervezettel való együttműködés iránt. 1984-ben külön egyezmény jött létre Jugoszlávia, 1973-ban pedig Finnország és a KGST együttműködéséről. A KGST-vel való együttműködés iránt mind nagyobb érdeklődés tapasztalható a fejlődő ázsiai, afrikai és latin-amerikai országok részéről. A mexikói külkereskedelmi intézet által készített jelentés például megállapítja, hogy „a mexikói üzleti körök mélysegesen érdekelték a KGST-országokkal való együttműködésben, minthogy ez lehetővé teszi, hogy bejussanak az egyik legnagyobb piacra”.

— g —

ldiek listáját az
kaiak vezetik, majd
a nyugatnémet és a
uristák követik.

Az NDK érteljesítése

NDK népgazdasá-
idei év első fele-
elérte, sőt bizonyos
teken túl is telje-
e a kitűzött fel-
kat. A nemzeti jö-
em 5,5 százalékkal,
nka termelékenység-
százalékkal, a la-
g nettó bevétele 4,3
lékkal növekedett,
edig ez is hónapról
ra, tehát nem ro-
zerűen, hanem fo-
tosan. A dolgozók
okban kimutatható
jobban gazdálkod-
anyaggal és az
ával, mint koráb-

ECD-jelen's

azdasági együttm-
és fejlesztési szer-
DECD) Párizsban

nyilvánosságra hozott
közleménye szerint a
szervezethez tartozó or-
szágokban májusban az
áprilisi 1,5 százalékkal
szemben 0,8 százalékkal
emelkedtek átlagosan az
árak.

Az OECD európai
tagországaiban a fo-
gyasztói árak májusban
átlagosan 1,2 százalé-
kal emelkedtek (április-
ban 1,5 százalékkal). A
Közös Piac kilenc tag-
országában a májusi át-
lagos áremelkedés ará-
nya az áprilisi 1,5 száza-
lékkal szemben 1,3 szá-
zalek volt.

A májusban befejező-
dött 12 hónap során az
OECD tagországaiban 12
százalék volt az infláció
aránya az előző 12 hóna-
pi 13,4 százalékkal szem-
ben.

Olaj tárvze:ek Kinában

Csinhuangtao észak-
kinai kikötővárostól Pe-
kingig terjedő 355 kilo-
méter hosszúságú új
olajtárvvezeték kezdte
meg működését. Ez része
egy 1507 kilométeres ve-
zetéknek, mely az ország
északkeleti és északi ré-
sét köti össze.

Japán munkanélküliség

A legújabb statisztikai
adatok szerint Japánban
májusban 910 ezer mun-
kanélkülit tartottak nyil-
ván, 70 ezer fővel keve-

sebbet, mint áprilisban.
Ez 1,7 százalékos mun-
kanélküliségi aránynak
felelt meg.

Csehszlovák áramtermelés

A csehszlovák energia-
termelő ipar az év első
öt hónapjában 20 348 gi-
gawattóra elektromos
energiát állított elő. Ez
a mennyiség 10,1 száza-
lékkal volt több, mint az
elmúlt év hasonló idő-
szakában.

A Közös Piac búza-termése

A Közös Piac statisztika-
i hivatalának becslé-
se szerint a kilenc tag-
országban 1975-ben a ta-
valyi 45,2 millió tonná-
val szemben 41 millió
tonnás búza-termés vár-
ható.

Az elmúlt öt évben a
tagországok átlagos bú-
za-termésének mennyi-
sége 38,7 millió tonna
volt.

Fogyasztói árak Ausztriában

Hivatalos adatok sze-
rint Ausztriában a fo-
gyasztói árak ez év jú-
niusában — az elmúlt év
azonos hónapjához ké-
pest — átlagosan 8,3
százalékkal emelkedtek.

A burgonya 43,2 száza-
lékkal, a gyümölcs 28
százalékkal drágult, a
lakberek pedig 13 száza-
lékkal emelkedtek.

LELTÁR

Értessük kedves kiskereskedelmi és közületi vevőinket, hogy a

RAVIL

izzólámpákat forgalmazó

**1. sz. fiókjában
augusztus 1-e
és 15-e között
leltározzunk**

Kérjük, hogy a zavartalan áruellátás érdekében megrendeléseiket időben juttassák el.

MEGVÉTELRE KÍNÁLUNK

egy üzemképes, 0,9 tonnás
„ZUK” TEHERGÉPKOCSIT,
EGY 2 TONNÁS PÓTKOCSIT,
KÉT 3 TONNÁS PÓTKOCSIT.

Magyar Édesipar

Telefon: 252-064
(Gyenei)

KUTATÓINTÉZET FELVÉTELRE KERES

gazdasági elemző munkában,
szervezeti és működési
szabályzat készítésében,
belső információrendszer
szervezésében és gyakorlati
megvalósításában, valamint
legalább középgépes
(ASCOTA, SOEMTRON)
szervezői (programozói)
gyakorlattal rendelkező

OKL. ÜZEMGAZDÁSZT

Jelentkezés
önéletrajzot tartalmazó
levélben:

MTA Izotóp Intézete,
személyzeti osztály,
1121 Budapest,
Konkoly Thege Miklós út.

Azonnali szállításra kaphatók:

Mercedes 1920 típusú

22 tonna teherbírású,
nagy rakfelületű tehergépkocsi, pótkocsival

Mercedes 2020 típusú

20 tonna teherbírású nyerges vontató,
nyitott és zárt felépítményű,
fél pótkocsival, keveset futott állapotban

Különböző típusú

használt és
felújított
teher-
gépkocsik
és
autóbuszok

Forgalomba hozza:

Használt Autó és Alkatrészkereskedelmi Üzletág
1194 Budapest, Vörös Csillag u. 38-40.
Árusítás: de. 10-től 15 óráig.
Telefon: 473-904, 474-123/19-es mellék.

FIATALOK!

A VIDEOTON

**Számítástechnikai Gyára
Fejlesztési Intézetéhez**

(budapesti munkahelyre)

AZONNALI FELVÉTELRE KERES

0-5 éves gyakorlattal rendelkező

MÉRNÖKÖKET

tudományos besorolással,

ÜZEMMÉRNÖKÖKET

- tervező
- épületgépész
- villamos-elektronikus, elektromos
- gépész
- műszer
- rendszertervező
- matematikus
- közgazdász
- programfejlesztő matematikus

szakon végzeteket
hardware, software, mérés-technikai
problémák, rendszerelemző,
szerviztevékenységre, illetve fejlesztési
feladatokra.

(Nyelvvizsgázók előnyben.)

Jelentkezés, felvilágosítás: szombat kivételével, részletes
életrajzzal, személyesen (esetleg levélben) a Személyzeti
osztályon.

Telefon: 365-746.

VIDEOTON

1525 Budapest II.,
Vörös Hadsereg útja 54.

Három, keveset használt
VL-15 L 2, 15 000 kcal/óra

teljesítményű hűtőgép eladó

Megtekinthető:

Jászszentlászlói Mgtsz,
Jászszentlászló,
Bács-Kiskun megye.

Ugyintéző:

Gaál László üzemmérnök.
Telefon: 22, 28.

MEGVÉTELRE AJÁNLUNK:

1700 l cianidos

rézelektrolitot,

1700 l cianidos

rezes zsírtalanító
elektrolitot

Az elektrolitok 50 l-es
műanyag ballonokban
vannak.

Cím:

VASIPARI VÁLLALAT

8800 Nagykanizsa.
Telefon: 12-110,
Hercsikné.

GARÁZST

vagy garázsírozásra
alkalmas területet

KERESÜNK

bérleménybe, esetleg megvételre
a XIV. kerületben.

Telefon: 630-856,
8-tól 16 óráig,
Persay Gyuláné.

A NEHÉZIPARI MŰSZAKI EGYETEM

fiatal, közgazdasági egyetemet, vagy
pénzügyi és számviteli főiskolát végzett
dolgozókat alkalmaz

szervezői és belső ellenőri munkakörben

Jelentkezés: Nehézipari Műszaki Egyetem,
Gazdasági Főigazgatóság, 3515 Miskolc –
Egyetemváros. Telefon: 13-691, 10-07-es
vagy 10-08-as mellék.

I. kategóriájú, gyapjúszöveteket
és lakástextíliákat gyártó

budapesti ipari szövetkezet pályázatot hirdet műszaki vezetői állás betöltésére

Feltételek: több éves szakmai és vezetői gyakorlat.

Kérjük a jelentkezőket, hogy pályázatukban
szakképzettségüket és az eddig betöltött
munkakörüket részletesen ismertessék.

A pályázatot „Műszaki vezető H” jellegre kérjük
a kiadóba.

FELVÉTELRE KERESÜNK MUNKA- ÉS ÜZEMSZERVEZŐT, OKLEVELES KÖZGAZDÁSZT

(kezdőt is.)

Jelentkezni lehet: az

ÉPÍTŐIPARI TERMELŐESZKÖZKERESKEDELMI VÁLLALAT

Személyzeti Osztályán.

Budapest X., Jászberényi út 38-72.

Telefon: 349-153.

ága Csehszlovákiában

górész közötti arány. Úgy véli, hogy a mozgórész jelentőségét a jövőben növelni kell.

Az ösztönzés általános rendszerében H. Durkovič pontosan működő rendszert kíván, amelyben mind kisebb területre szorul vissza az improvizáció.

A gazdasági hatékonyság, az új technika széles körű alkalmazása szempontjából két kulcsprobléma jelentkezik: a beruházás és az anyaggazdálkodás. Az új technika megvalósítására irányuló beruházási elgondolások a szocialista országokban gyakran meghaladják az ország erejét. A hatékonyságnak megfelelő beruházási gondolkodásmód ma még nem elég elterjedt a csehszlovák népgazdaságban, mondotta H. Durkovič. Például az elmúlt évtizedekben létrehozott óriási állóalapok kapacitáskihasználási színvonalára — a munkaerő-problémával összefüggően — viszonylag alacsony. (A többi KGST-országhoz viszonyítva Csehszlovákiában az átlagos műszakszám igen alacsony.)

A nyersanyag optimális felhasználásában Csehszlovákiában még jelentősek a tartalékok. Véleménye szerint ezen a területen az elkövetkezendő 5 évben reális cél évi egyszázalékos nyersanyag-megtakarítást előírni, hiszen az anyag-norma, a technológiai fegyelem erre lehetőséget nyújt. Hangsúlyozta, hogy az anyaggazdálkodás területén kialakult racionalizálási mozgalmak — amennyiben azok nem válnak formális — nagy eredményt ígérnek.

A beruházási politika és az anyaggazdálkodás szempontjából H. Durkovič sürgette a KGST integráció gyorsabb kibon-

takoztatását. Elmondta, hogy az elmúlt 25 év alatt a KGST-n belül még nem készült el olyan közös beruházás, amely gazdasági szempontból nemzetközi stratégiai jelentőségű lett volna. Jelezte, hogy a jelenlegi KGST termelési programok ilyen szempontból is kiemelkedő jelentőségűek.

A beszélgetésben szó esett a kül gazdasági kapcsolatoknak a gazdasági hatékonyságban és az új technika alkalmazásában betöltött funkciójáról.

Az új feltételek megteremtése szempontjából a termelés magas színvonalához vezető út a nemzetközi munkamegosztásban elfoglalt optimális hely keresése a nemzetközi szocialista integráció elmélyítése. A mai feltételek számos ágazatban valóban nem tesznek lehetővé olyan minőségű termelést, hogy Csehszlovákia kül gazdasági helyzetében lényeges változásokat érjenek el. Ez teljes mértékben vonatkozik a gépiparra és más ágazatokra is. Mindannyian tudjuk — mondotta —, hogy a hatékony termelésre irányuló igyekezet szorosan összefügg a termelés és elosztás nemzetközivé válásának jelenlegi folyamatával, ami a sikeres tevékenység egyik előfeltétele nemcsak a termelésben, hanem a termelés előkészítési folyamataiban is, a kutatásban és a fejlesztésben.

A termelés és a külkereskedelem közötti érdekelttség szorosabbá tétele, valamint a termelés és a külföldi értékesítés, illetve beszerzés közötti jobb információ-áramlás ugyancsak fontos tartalék a gazdasági hatékonyság növelésében.

Wiesel Iván

LEK A VÁLSÁGHATÁRON

látók", de maguk a vendégmunkások is elkülönítették és elidegenítették. A hazai és a külföldi munkások viszonyában keletkezett görcsöket a mozgalomnak, a szakszervezeteknek is csak ritkán sikerült feloldania.

A vendégmunkás-rendszerrel szemben tulajdonképpen mindig fennállt a töke-export alternatívája. Ehhez azonban ritkán folyamodtak. Egyrészt azért, mert a külföldi munkahelyek létesítése, tekintettel az infrastruktúra sokszor teljes hiányára, többbe került volna, másrészt azért, mert a vendégmunkások java része ott helyezkedett el (a közlekedésben, a bányászatban, az építkezéseken), ahová különben az ideiglenes fellendülés időszakában nem találtak volna hazai munkaerőt. Ez is magyarázza egyébként, hogy most, amikor mindenféle tömeges elbocsátások vannak, miért nem az idegenektől „szabadulnak meg” először. Az NSZK-ban például a két és félmillió vendégmunkásból eddig mindössze kétszázszázat küldtek el, miközben a hazaiak közül több mint egymillióan váltak munkanélkülivé!

A visszaesés következményei

A visszaesésnek már 1971-ben is voltak jelei, elsősorban az Egyesült Államokban, de néhány nyugat-európai országban is.

Az igazi és általános recesszió azonban csak 1974-ben következett be. Az év második felében az OECD-hez tartozó 24 legfejlettebb tőkésországból az ipari termelés — éves szinten — 15 százalékkal esett vissza. Ennél nagyobb krízist eddig csak 1931-ben jegyeztek fel: akkor a visszaesés 19 százalékos volt.

A negatív tendencia 1975 első negyedében tovább folytatódott. Nagy-Britannia kivételével a lakosság jövedelme valamennyi tőkésországból kisebb mértékben nőtt, mint az infláció, hosszú idő óta először csökkent a reálfogyasztás. (Legnagyobb mértékben az Egyesült Államokban: 1975 első négy hónapjában csaknem 20 százalékkal.)

A recesszió elsősorban az autóipart és kiszolgáló ágazatait érintette. Idén az első negyedévében az amerikai kocsik eladása újabb 14 százalékkal csökkent. Detroitban, az autóipar fellegetvárban a munkások 16 százaléka „került az utcára”.

Az Egyesült Államokban jelenleg 8 millió embernek — a munkaképes korú lakosság közel 9 százaléka — nincs munkája. Egyes szakértők szerint a 10 százalék tekinthető „válsághatárnak”. Ennek bekövetkezését az év végére vagy 1976 elejére jósolják. A munkanélküliek egytizedének már több mint hat hónapja

nincs állása, ami több államban — ahol a munkanélküli segély folyósításának idejét még nem emelték fel a korábbi 26 hétről 52 hétre — azt is jelenti: semmi-féle bevétele nincs. De még ha kap is segélyt, az a normális átlagkeresetnek legfeljebb egyharmada. (Egy olyan időszakban, amikor az Egyesült Államokban a fogyasztói árak évi 15–20 százalékkal nőnek és már az élelmiszer sem olcsó többé.) A Fortune című gazdasági magazin az USA fennállásának közelgő 200-ik évfordulójára összeállított számában írta idén áprilisban: „A lakosságnak mind nagyobb része él különböző átutalásokból — szociális segélyekből, jóléti programokból, élelmiszer-ajándékokból —, ezért azoknak, akik még dolgoznak, egyre több embert kell támogatniuk.”

Vagy — vagy

Igy zárul be a 60-as években felépített „bűvös kör”. A dolgozók jövedelmének egyre növekvő részét vonja be az állam a költségvetésbe, hogy azután ugyancsak a pénzből a nem dolgozókat — tegnapai önmagukat — támogassa. Így módon a „jóléti politika” alig több, mint államilag szervezett és intézményesített társadalombiztosítás — csakhogy nem a tőkések, hanem a munkások saját zsebére! Az amerikai kongresszusban még csak most kezdenek gondolkodni arról, hogy — a 30-as évekhez hasonlóan — közmunka-lehetőségeket kellene teremteni a költségvetés tételeinek bizonyos átcsoportosításával. Az élelmiszersegély összegének felemelését azonban elutasították.

A tőkés világban ma uralkodó állapotokról igen jellemzően írta a Business Week: „Ami ma történik, arra az emberek nem voltak pszichológiailag felkészülve. Mindazt, amit esetleg egy életre szóló hitelből összevásároltak, nem tudják a munkanélküli segélyből törleszteni.”

Egy évvel ezelőtt a legtöbb tőkésországban még úgy ítélték meg, hogy az infláció az „első számú közellenség”, vele kell megbirkózni. De hogyan? A kormányok egy része a fogyasztás korlátozását, a deflációs politikát választotta. Ez nemcsak a termelést vetette vissza, hanem a bőséghez szokott embereket is megzavarta. Emellett közvetlen kiváltója volt a foglalkoztatottság csökkentésének és ezzel a munkanélküliek gyarapodásának.

A problémát ma már — a korábbi illúziókkal ellentétben — így vetik fel: „Gazdasági növekedés, vagy teljes foglalkoztatottság?” Mert tőkés viszonyok között, úgy látszik, lehetetlenség a kettőt egyszerre, hosszabb ideig fenntartani.

Lipovecz Iván

USA: gazdaságirányítási viták

Az amerikai közgazdaságtanra mindig is jellemző volt, hogy a súlyponti kérdéseket vállalati kategóriák jelentették, makroökonomiai szinten pedig a fogyasztás és a pénzügyi szféra kutatása kapott elsőbbséget. A gazdasági kategóriák társadalmi-politikai vonulata — a voltaképeni politikai gazdaságtan — kevesebb figyelmet kapott, úgynevezett alapkérdésekkel nemigen foglalkoztak.

Az állam szerepe

Ma a helyzet homlokegyenest ellenkező. Tudósok, üzletemberek és kormánytagok részvételével már hosszabb ideje — spontánul — folyó vita témája éppen a kapitalista társadalom jövője. A kiindulási pont pedig: „azok a régi eszmék és feltételezések, amelyek valaha intézményeinket törvényessé, hatalommal és önbizalommal ellátottá tették, gyorsan kopnak. Eltűnnek a változó valóság fényében, más eszmék és feltételezések váltják fel őket, melyek még ellentmondások, megdöbbenetek és nincsenek tökéletesen kimunkálva”. (George Cabot Lodge a Harvard Business Review-ben).

Más szóval: hiányzik a megszokott ideológiai fogódzó. A Watergate-ügy megrendítette a bizalmat a tradicionális „egyensúly és ellenőrzés” politikai rendszerében, az elhúzódo gazdasági válság a közgazdaságtan eddigi eredményeit tette kétségessé. Az amerikai közgazdászok vitáiban a „merre tovább” kérdése lényegében a piac és az állami beavatkozás alternatívájának vitájában csúszosodik ki.

A harmincas évekig az Egyesült Államokban a kormánynak vajmi kevés gazdasági szerepe volt. A költségvetés természetesen nullszaldóval zárult, a kiadások fedezésére a vámbevételek elegendőek voltak. Az első jövedelemadó a harmincas években vezették be. A New Deal idején Roosevelt megteremtette a mezőgazdasági ártámogatás azóta is működő rendszerét, majd a második világháború idején az első ár- és bérellenőrzést. A hatvanas években — főként a Johnson-kormány „Nagy Társadalom” — programja alapján — rohamosan nőni kezdtek a jóléti kiadások állandóvá vált kötelezettségei. Az évtized közepén a hirtelen kiszélesedett vietnami beavatkozás aztán rekord költségvetési deficitekhez vezetett, mely alighanem a jelenlegi infláció fő oka. Ma már a szövetségi állami és helyi kormányzat foglalkoztat minden hatodik embert, a kormánysszervezeteken keresztül realizálódik a nemzeti jövedelem 40 százaléka. 1966–75 között a kumulatív költségvetési deficit 225 milliárd dollár volt, az 1976-os pénzügyi évben egyedül a hiány 80 milliárd dollár lehet.

Az üzleti élet — különösen a „big business” — képviselőit természetesen elborzasztja az állam szerepének látható növekedése. Hiszen, ha a jelenlegi trend folytatódik, a század végére már a nemzeti jövedelem 60 százaléka felett rendelkezik majd a kormány. Márpedig ez eltérés a kormány hagyományos feladatkörétől, melyet Knudsen, a White Motor Corporation elnöke a következőkben lát: „A kormány feladata, hogy megteremtse az ösztönzőket és korlátozókat, melyek közepette a szabad vállalkozás rendszere a leghatékonyabban működhet”. Davenport, a Fortune szerkesztő bizottságának tagja pedig így ír: „Korunk tragédiája, hogy a kormányok eltévesztették és figyelmen kívül hagyták eredeti feladatukat, miközben olyan vállalkozásokba kezdtek, melyet egyetlen bürokrata sem képes elvégezni”. Ami pedig a perspektívát illeti, Smith, az Egyesült Államok Kereskedelmi Kamarájának elnöke a közelmúltban utalt arra, hogy terjed az a nézet, mely szerint Amerikában talán már a következő generáció a szabadvállalkozás, a kapitalizmus megszüntetésének, a termelőeszközök állami tulajdonának és a központi tervezésnek lehet tanúja.

A szabályozás és korlátai

Smith jóslata talán túlságosan merésznek tűnik, tény azonban, hogy a mostani válságperiódusban az USA-ban határozottan megerősödtek azok a hangok, melyek szerint a jelenlegi bajokon csak fokozottabb központi beavatkozással, a szabadpiac szerepének további korlátozásával lehet úrrá lenni. Az amerikai gazdasági életnek például hagyományos bástyája a Federal Reserve, a központi bank függetlensége. Legfontosabb feladata a pénzellátás szabályozása. A demokrata-párti Reuss képviselő (egyhangú vélemény szerint a kongresszus legjobban

képzett közgazdász) a képviselőház bankbizottságának elnöke, megválasztása után éppen a FED függetlenségét kívánta megnyirbálni. Törvényjavaslatot terjesztett be, mely kötelezte volna a központi bankot arra, hogy a pénzellátást meghatározott mértékben növelje, tevékenységéről a kongresszusnak rendszeresen beszámoljon. Sőt, Reuss kilátásba helyezte, hogy egyes, rosszabb helyzetben levő iparágak hitelszükségletét központi juttatásokkal, szubvenciókkal kell biztosítani. A közelmúltban alakult National Planning Commission pedig 15–20 éves távlati tervek kidolgozását ajánlja.

Ugyancsak tért hódított — főként a múlt év második felében — az ár- és bérellenőrzés gondolata is. A már „megszokott” támogatók mellett — mint például John Kenneth Galbraith — az ár- és bérellenőrzés újabb híveket szerzett a politikusok körében is. Jelenleg ugyanis Amerikában a „populista”, a big business ellenes irányzat igen népszerű a választók körében. Nem véletlen, hogy két esélyes demokratapárti elnökjelölt, Jackson és Wallace is bőven merít az ilyen fordulatokból. Hart szenátor 1974-ben beterjesztett (s azóta lassan elhalt) törvénytervezete pedig egyszerűen újjászervezte volna az amerikai iparstruktúrát, feldarabolta volna azokat a vállalatokat, amelyek „túlságosan magas” profitot realizálnak, vagy „túlságosan nagy” piaci részesedéssel bírnak.

A piacpártiak egyik fő célpontja az állami szabályozás. Az amerikai gazdaság valósága már alaposan eltávolodott a szabadpiaci gazdálkodás századvégi modelljétől. Több iparágban — főként szolgáltatások, villany, telefon — a lakosságnak felszámított árat csak az illetékes állam megfelelő bizottságának engedélyével lehet emelni. Az olajiparban az 1972 előtt termelésbe állított kutakból származó olaj árat 5,25 dollárba rögzítették, a későbbi „új olaj” ára viszont szabadon 8–10 dollár körül alakulhat barrenként. Egyes ágazatokra külön ügynökséget létesítettek, mely részletekbe menően, gyakran ellentmondásosan szabályoz. Az autóipar tevékenysége felett ugyan nem örködik kormányügynökség, de a költségeket — és így a fogyasztói árat is — jelentősen befolyásolják a környezetvédelmi, közlekedésbiztonsági stb. előírások.

Az üzleti élet természetesen elégedetlen az állami szabályozással, Shapiro, a Du Pont elnöke egy beszédében így kritizál: „Egy probléma felmerül, növekszik a nyomás, egy felelős személy azt mondja, hogy a kormánynak cselekednie kell, és az eredmény túlságosan drága, túlságosan részletes szabályozás, mely kevés különbséget tesz a vállalatok és iparágak között”. Smith pedig a termelékenység mérsékelt növekedésének okát is a kormányügynökségekben látja, amelyek tevékenységükkel olyan területről vonnak el tőkét, ahol az a hatékonyságot inkább növelhetné. Hogy maga a kormány sem elégedett saját szerveivel, mutatja, hogy az elnök 1975. évi gazdasági jelentése is bírálja azokat.

Tartós irányzat

Ha az állami szabályozás ennyire nem érte el célját, mégis mivel magyarázható a központi beavatkozás növekedése? A folyamat a hatvanas évek közepén indult el. Elméleti megalapozása a következőképp festett: mivel a vállalatokat végső soron csak a profit érdekli, nem várható el tőlük, hogy „társadalmi felelősséget” érezzenek, tehát számoljanak tevékenységük nem üzleti (környezetvédelmi, munkavédelmi, várospolitikai, kommunális stb.) következményeivel. Az sem várható el tőlük, hogy törődjenek olyan társadalmi problémákkal, mint a kisebbségek vagy a nők helyzete. Ilyen esetben a központi irányításnak — legyen az akár szövetségi, akár állami, akár helyi — közbe kell lépnie és a vállalatokat „társadalmi felelősségre” kényszerítenie.

Akárhogyan is, a „szabályozásellenesek” által ajánlott megoldás, a szabadpiaci verseny visszaállítása ma már az Egyesült Államokban nem alternatíva, különösen nem lehet az válságidőszakban. (Érdekes, ahogy egyes „piacpártiak” elhallgattak, amikor a kormány a szabadpiaci gazdálkodás megsértésével azt fontolgatta, hogy közvetlen pénzségéllyel a különösen súlyosan érintett iparágak segítségére siet.) Az állami szabályozás tehát — valószínűleg módosított, kifinomultabb formában — továbbra is az amerikai gazdaságirányítás szerves része marad.

Gonda György—Lőrincze Péter

Kedvezőtlen adottságok között

A Minisztertanács 1059/1974. (XI. 15.) számú határozata ismételten ráirányította a figyelmet a kedvezőtlen adottságú agrárterületeken működő üzemek helyzetére. E fontos határozat útmutatóul is szolgál az V. ötéves terv időszakára vonatkozó szabályozók kidolgozásához.

Tavalyi tapasztalatok

Az 1974-es esztendő számszerű adatai bizonyítják, hogy különösen a kedvezőtlen adottságú üzemek érzékenyek az időjárásra, kevésbé tudják ellensúlyozni a mostohább természeti feltételeket. Önállóan összesen 644

támogatott, kedvezőtlen helyzetben levő termelőszövetkezet készített 1974-ben zárszámadást. A számok egybevetése mutatja, hogy az egyesülések hatására — a kedvezőtlen adottságú tsz-ek száma csökkent, 1974-ben 133-mal. Több jól gazdálkodó szövetkezet egyesült rosszabb szövetkezettel. Ennek következtében nőtt az üzemnagyság, mód nyílt ésszerűbb termelési szerkezet kialakítására és hatékonyabb fejlesztésére.

Az egyesülések közvetlen hatását a termelési érték és a jövedelem adatai tükrözik:

Termelési érték és jövedelem 1974-ben

	1 hektár szántóterületre jutó (halmozatlan) termelési érték		1 hektár szántóterületre jutó eredmény	
	1974	1973—1974 százalékos	1974	1973—1974 százalékos
Kedvezőtlen termőhelyi adottságú termelőszövetkezetek	17 908	105,9	2 623	91,7
Egyéb okból kedvezőtlen termelőszövetkezetek	14 310	104,3	1 636	78,8
Támogatott termelőszövetkezetek összesen	17 259	105,0	2 222	88,5
Nem támogatott (jó) termelőszövetkezetek	24 950	109,7	2 788	107,0
Összes termelőszövetkezet	22 840	109,3	3 358	103,7

Az adatok egyértelműen tanúsítják, hogy a kedvezőtlen területeken a termelés növelése ellenére csökkent a jövedelmesség. Ez a folyamat úgy következett be, hogy az egy főre jutó átlagos személyi jövedelem a támogatott szövetkezetekben 6,8 százalékkal volt magasabb az előző évinél, a nem támogatottaknál ennél kissé magasabb (7,7 százalék) volt az átlagjövedelmek növekedése. Ha e folyamat tartósá válik, úgy előbb utóbb a támogatott szövetkezetekben a termelés növeléséhez szükséges erőforrások, nyereségági fejlesztési alapok csökkennének.

Különösen az ún. egyéb okból kedvezőtlen szövetkezeti kör helyzete romlott. Ebbe a kategóriába 232 üzem tartozott. Jellemző, hogy a földminőség értéke kissé meghaladta az országos átlagot, illetőleg akörül helyezkedik el. Miután azonban ez az üzemszámot a folyamatos árutermeléshez nem kap árkiegészítést, csak fix összegben megállapított 1970-es szinthez képest folyamatosan csökkenő jövedelmekkiegészítést, továbbá fejlesztési hozzájárulást, eredményét nem növelte. Más szóval a termelés érdekében tett pótlólagos eszközbefektetések nem voltak hatékonyak, a költségint növekedett, a jövedelmesség csökkent.

A kibontakozás feltételei

A gazdasági megszilárdulás fontos eszköze a rosszabb gazdasági feltételű üzemszámotokban a szakértelm, és a szakember-ellátottság javítása és a korszerű mezőgazdasági termelés térhódítása.

A nagyobb szakértelmnek elsősorban a gazdálkodási minőségi mutatók javításában kell megnyilvánulnia. Pontosan kidolgozott gazdaságfejlesztési koncepció, jól megoldott termelés-szervezés még inkább szükséges ezekben az üzemekben.

A szakember-ellátottság azonban csak akkor javul, akkor válik vonzóvá, ha a szakemberek letelepednek, ha ezeken a területeken az általános életkörülmények is harmonikusan fejlődnek. Ehhez pedig javulnia kell az infrastruktúrának, út- és villanyhálózatnak, településfejlesztésnek, az általános életkörülményeknek. Ezért csak komplex fejlesztési programba beágyazva lehetséges a kedvezőtlen agrárterületek fejlesztése is.

A komplex fejlesztési program felelős irányítója a megyei tanács. Ezért a megyei szakapparátus különböző területein dolgozó szakemberek legfontosabb feladata felmérni, hogy a kedvezőtlen agrárterületek komplex fejlesztéséhez mit kell tenni. Különösen fontos a községekben meghatározni az ipari tevékenység szélesítésének lehetőségét. A tapasztalat szerint azok a kedvezőtlen adottságú területek működő szövetkezetek, amelyeknek keretében az alaptevékenységen kívüli tevékenység aránya meghaladja a 30 százalékot, már összehasonlítható üzemi eredményük alapján jól jövedelmező mezőgazdasági üzemmé váltak. Indokolt tehát a szövetkezeti üzemi szervezetben megvalósuló iparfejlesztéshez bátran nyúlni, és tudatos szervezéssel — az e célra rendelkezésre álló állami támogatásokat felhasználva — fejleszteni itt a kiegészítő tevékenységet.

nálva — fejleszteni itt a kiegészítő tevékenységet.

A megyei szakapparátus által elkészített összefüggő fejlesztési programok kereteihez kapcsolódhatnak az üzemfejlesztési tervek. Ezek elkészítése üzemi feladat. Ők tudnak olyan terveket készíteni, amelyek a gyakorlatban megvalósíthatók. Azok az agrárszakemberek, akik a realitásokra épített terveket önmaguknak készítik el, minden bizonnyal garanciát is nyújtanak a tervek végrehajtására.

A szabályozók szerepe

Fontos szerepe van a szabályozóknak is e területeken. A folyamatok termelés magasabb ráfordításait indokolt elismerni olyan színvonalú árkiegészítéssel, amely még nem bontja meg a mezőgazdasági árrendszert egységét, és csak azt a többletráfordítást ellensúlyozza, amely a termelés nemzeti közti mércével mért gazdaságossága alapján többletköltséggé elismartható. Nem lenne helyes arra az álláspontra helyezkedni, hogy a termelés jövedelmességét tétele érdekében lényegesen magasabb árat kapjanak termékeikért ezek az üzemek. Ez ugyanis a termelőket tévesen orientálná. Elsősorban téves lenne ez a tájékoztatás abban, hogy e területeken gyorsabban érdemes növelni a pótlólagos eszközbefektetéseket, mint más, jobb adottságú földekben. Különös gondossággal lehet ezért az árszabályozásokon át a jövedelmességét megteremteni, mert ez nem a hatékony termelést ösztönözné.

Sokkal nagyobb a szerepe az automatizmusokkal szemben a jól átgondolt állami intézkedéseknek. A helyes üzemfejlesztési tervek alapozott termelés-szerkezet-módosítás a komplex foglalkoztatottságot biztosító üzemi szervezet, vagy adott esetben a termelőszövetkezeti üzemi szervezetben nem használható munkaerő átcsoportosítása hozhat megoldást. Ezért a fejlesztés-szabályozás és a fejlesztési támogatás egyik legfontosabb eszköz lehet a következő időszakban.

Az adópreferenciák szintén közvetett eszközei a támogatásnak. Ma is jelentős a mezőgazdasági tevékenység adókedvezményei e területeken, de ennél talán még fontosabb az is, hogy az ipari tevékenység kapcsán fizetendő adózásban a helyzettől lényegesen kedvezőbb, 1974-ben már kibontakozott olyan fejlesztési és adózási ösztönzőrendszer, amely az alaptevékenységen kívül tevékenységek folytatásához szükséges termelési kapacitások létrehozását állami juttatással támogatja, és ez az állami juttatás a tevékenységekből keletkező tiszta jövedelem — nevezetesen a termelési adó — terhére törleszthető. A rendelkezésre álló lehetőségeket még korántsem használták ki az irányító szervek. Most folyik a terület feltérképezése, és a fejlesztőképes üzemek körének kijelölése. Ennek meggyorsítása halaszthatatlan feladat, mert ilyen típusú fejlesztési akciókkal lehet viszonylag rövid idő alatt a legtöbbet előrehaladni, a veszteséges gazdálkodó tsz-ek számának csökkentésében.

Huszár József — Czinder Zsuzsa

A VILÁG MEZŐGAZDASÁGA

A szovjet mezőgazdaság tíz éve számokban

A Szovjetunióban az 1965. évi mezőgazdasági határozatok elfogadásának 10. évfordulója alkalmából különböző rendezvényeket tartottak. Általános értékelés ugyanis az, hogy ezek a határozatok

a mezőgazdaság fejlődésében új szakasz kezdetét jelentik, amit az azóta elért termelési eredmények beszédesen illusztrálnak:

A mezőgazdasági termelés néhány eredménye (Millió tonnaban)

	1961—1965	1966—1970 évek átlaga	1971—1974
Gabonaműek	130,3	167,6	191,9
Nyersgyapot	5,0	6,1	7,6
Zöldségek	16,9	19,5	22,4
Hús (vágósúlyban)	9,3	11,6	13,7
Tej	61,7	80,6	86,7
Tojás (millió db)	28,7	35,8	49,3
Terméshozamok (q/ha)			
Gabonaműek	10,2	13,7	15,6
Gyapot	20,6	24,1	27,4
Napraforgó	11,2	13,2	13,5
Zöldségek	116,0	132,0	137,0
Állattenyésztési hozamok			
1 tehénre jutó tej (liter/év)	2002	2312	2409
1 szarvasmarhára jutó átlagos vágósúly (kg)	252	301	306
1 tyúk évi tojástermelése (db)	132	166	191

NDK agráripari komplexumok

Az iparszerű termelési módszereknek a mezőgazdaságban való fokozottabb bevezetésével az NDK-ban is mind erőteljesebben áramlanak a vegyipari, a biológiai és a gépipari ismeretek a mezőgazdaságba — állapítja meg az NDK Minisztertanácsának elnöke mellett működő Sajtóhivatal „Presseinformation” című lapjában megjelent cikkében Bruno Lietz, az Állami Tervbizottság elnökhelyettese.

Az iparból a mezőgazdaságba kerülő termelőeszközök száma évről évre növekszik, tehát a mezőgazdasági termékekben egyre nagyobb mértékben jelentkezik az ipar előzetes teljesítménye. Az NDK-ban is — mint valamennyi szocialista országban — végbemegy az a folyamat, amelyről a marxizmus-leninizmus klasszikusai ezt írták: agráripari komplexumok kialakulása, az ipar és a mezőgazdaság közeledése, majd egyesülése.

Ez a folyamat jelenleg különösen három területen figyelhető meg:

1. Az iparnak olyan ágában, amelyek termelőeszközöket gyártanak a mezőgazdaságnak.

2. A mezőgazdaságnak és halgazdaságnak azokban az ágában, amelyek közvetlenül felhasználható élelmiszereket állítanak elő.

3. A feldolgozó iparban és a kereskedelemben (ide tartozik a felvásárlás, a tárolás, a raktározás, az ipari feldolgozás és az eladás).

A három terület közül a középső, tehát a mezőgazdaság, illetve halgazdasági termelés a legfontosabb. Az egész komplexumnak az a magva, ez látja el az ipari-mezőgazdasági komplexum fő funkcióját.

Igaz, hogy az NDK mezőgazdasága a népgazdaság más ágazatai számára nyersanyagot is állít elő, de ennek értéke évi 650 millió márka, míg az emberi táplálkozás céljait szolgáló mezőgazdasági termékek évi 18 milliárd márkára rúgnak.

Az agráripari komplexumok mind erőteljesebben kialakulása egyre jobban hozzájárul a város és a falu közti különbségek eltűnéséhez is. Ezek a komplexumok a népgazdaság bruttó termeléséből 30 százalékkal részesednek. A munkaerő 28 százalékat foglalkoztatják és az állóalap 25 százalékat mondhatják magukénak.

Agrárkülkereskedelem Franciaországban

A Közös Piac országai közül a legtöbb mezőgazdasági terméket és feldolgozott élelmiszert Franciaország termeli. Kifejeződik ez a külkereskedelemben is.

A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek kivitele Franciaországból 1974-ben 18,7 milliárd frank értékű volt, amivel szemben a termékek behozatala 10,7 milliárd frank. Így a francia külkereskedelem legnagyobb aktívumát, 10,7 milliárd frankot (2,5 milliárd dollárt) mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek adták.

A francia kormány erőteljesen támogatja a mezőgazdasági termelést és igyekszik biztosítani termékei számára a piacokat. Ennek egyik nagy megütőközt okozó cselekedete volt a vágómarha és marhahús behozatalának a megtiltása a Közös Piac országaiba. 1974 nyarán — ez a tilalom ma is érvényben van — amely a francia mezőgazdaság érdekeit szolgálta. A Közös Piac marhaimportőrei (elsősorban Olaszország), azóta kénytelenek egész marhahússzükségletüket Franciaországból beszerezni.

A Finommechanikai Vállalat

híradási-berendezések fejlesztéséhez és gyártásához

felvesz:

gyeagéarámú villamosmérnököt,

gyártmányyszerkesztőt,

gyárfejlesztési osztályára építész, épületgépész, erőáramú technikus, mérnököt, műszaki rajzolókat (betanításra is), magyar-angol, illetve orosz levelezéshez gépirokat (kezdőket is), hitelügyi csoportvezetőt, szakközépiskolai végzettségű könyvelőket és egyéb adminisztratív munkaerőket.

Jelentkezés: Budapest X., Fehér út 10. (az Őrs vezér téri metró végállomásánál), munkaerőgazdálkodás.

Iráni gazdaságfejlesztés — kérdőjelekkel

Az 1973. októberi közel-keleti háborút követő nagymértű olajár-emelkedések egy csapásra megváltoztatták a viszonylag fejletlen gazdasággal rendelkező Irán helyzetét a tőkés világ gazdaságában, az ország perspektíváit. Míg 1972-ben Irán bevétele az exportált olajból, 2,5 milliárd dollár volt, tavaly a „fekete arany” kivitele 23 milliárd dollárt hozott az államkasszára. Két év alatt tehát csaknem megdöntözték az ország olajbevétele. A hirtelen támadt gazdaság nem kis gondot okozott Iránnak, hiszen az addig szűkös gazdasági tervekkel nagy gyorsasággal módosítani kellett, szükségessé vált az ország felkészülése a „nagy ugrásra”.

A módosított ötéves terv

1973 márciusában indult be Irán ötéves gazdaságfejlesztési terve, amely elsősorban a mezőgazdaságnak és a szociális fejlesztésnek adott prioritást. Az országba özönlő petrodollárok célszerű elhelyezése érdekében módosították az ötéves tervet, de továbbra is elsőbbséget élveznek az eredeti célkitűzések. Az elmúlt év nyarán az iráni gazdasági vezetők jóformán példa nélküli fejlesztési tervet hirdettek meg. Az ötéves terv 32 milliárd dolláros beruházási előirányzatát 69 milliárd dollárra emelték, a bruttó társadalmi termék (GNP) éves növekedését pedig 25,9 százalékos hiperütemben határozták meg. A módosított terv számításai szerint a tervidőszak végére az egy főre jutó nemzeti jövedelem megháromszorozódik és eléri majd az 1520 dollárt. A módosított fejlesztési program fantasztikus éves növekedési ütemet diktál az egyes népgazdasági ágazatoknak. Az elképzelések szerint a mezőgazdaság éves növekedése 7, az ipar 17, a kőolaj- és földgáztermelés 51 százalék körül alakul.

Amennyiben sikerül teljesíteni a módosított terv előirányzatait, 1978-ig több mint kétfélszeresére nő a munkahelyteremtés Iránban. A célkitűzések megvalósításának első és jóformán egyetlen feltétele az olajbevétel jelenlegi magas szint-

jének állandósulása. Amennyiben az olajárak, vagy az olaj iránti kereslet csökken, Irán kénytelen lesz ismét módosítani közép- és hosszú távú célkitűzéseit, de ellenkező irányba, mint azt tavaly tette. Tisztában van ezzel az iráni gazdasági vezetők is, ezért érthető módon igyekeznek mindent elkövetni legalább a jelenlegi olajár-szint tartása érdekében. Ugyanakkor realisan azzal is számol, hogy az ország hatalmas kőolajtartaléka a jelenlegi kitermelési ütem mellett 25–30 év alatt kimerül. Ezért is igyekeznek az országot mindinkább függetleníteni az olajtól és a jelenlegi bevételekből megalapozni egy iparilag fejlett — tehát nem „olajmonokultúra” — Irán jövőjét.

Az ország uralkodója szerint 20 év alatt Irán felzárkózhat a világ legfejlettebb gazdaságú államai sorába. Ehhez persze az szükséges, hogy fejlett ipart teremtsenek, és a kivitelben az olaj helyét a feldolgozott ipari termékek foglalják el. Jelenleg az export több mint 80 százaléka kőolaj, de a hosszú távú elképzelések szerint 1993-ban a késztermékek alkotják a kivitel negyötödét.

Az előrelátó gazdaságfejlesztés tehát már ma tudatosan törekszik az olaj szerepének fokozatos csökkentésére. Az iparfejlesztés és az ipari beruházások méreteire jellemző, hogy Irán 1985-ig 20 millió tonnára kívánja emelni az acéltermelés jelenlegi 600 ezer tonnás szintjét. Az alumíniumtermelés a tervek szerint évi 1 millió tonnára nő, a gyárakat pedig évente 1 millió autó fogja elhagyni. Az olajtól való függőség csökkentésére 6–8 atomerőművet építenek, Irán tehát energiabázisát hosszú távon az atomenergiára építi. Ugyanakkor nagy ütemben kívánják fejleszteni a petrokémiai ipart, hogy ezen a területen is inkább a feldolgozott termékek kivitele kerüljön előtérbe.

A gigantikus tervek — amelyek realizálását igen sok nyugati közgazdász megkérdőjelezi — végrehajtásának útjában elsősorban a szakképzett munkaerő hiánya áll. Éppen ezért Irán igyekszik a lehető leggyorsabban minél több munka-

erőt kiképezni, illetve az első időkben „importálni”. Egyre növekszik az ideáramló vendégmunkások száma, e tekintetben Irán egyelőre csaknem korlátlan felvevőpiac. A hazai munkaerő kiképzéséhez szükségessé vált az egész oktatási rendszer reformja és az évszázados szociális elmaradottság mielőbbi leküzdése. Óriási összegeket költenek az elkövetkező években az infrastruktúra fejlesztésére, kiépítik az orvosi ellátás hálózatát, kiterjesztik a közművesítést és nem utolsósorban nagy útépitkezésbe fogtak.

Irán tehát rövid idő alatt a térség gazdaságilag, pénzügyileg és katonailag leg-erősebb államává akar válni. Ez utóbbi célkitűzés megvalósítása érdekében halatlanul magas és ország hadiköltségvetése. Az idei pénzügyi évben 7,7 milliárd dollárt fordít a kormány katonai kiadásokra. Az Egyesült Államoktól Irán évente 1 milliárd dollár értékű fegyvert vásárol, de jócskán kijut a fegyverüzletről Franciaországnak és az NSZK-nak is.

Világpiaci szerepvállalás

A felülvizsgált tervcélok nyolcszoros növekedést mutatnak az ország előző gazdasági tervperiódusának célkitűzéseire képest. Kétségtelen, hogy jelenleg a szükséges anyagi eszközök rendelkezésre állnak, és Irán él is ezekkel. Az ország importja — elsősorban ipari importja — többszörösére növekedett két év alatt. Számos világcég kapott megbízást nagy ipari üzemek terveihez elkészítésére és kivitelezésére. Nyugaton úgy tartják — némi túlzással —, hogy Irán gyakorlatilag mindent megvehet, megépíthet, amire szüksége van.

Egyre aktívabb szerepet játszik az ország a nemzetközi pénz- és részvénypiacon is. Nem kis meglepetésre tavaly megvásárolta a Krupp-részvények 25 százalékát, idén pedig ugyancsak 25 százalékos részesedést szerzett az angol Babcock and Wilcox nyugatnémet leányvállalatában. Bár az iráni sajtó a közelmúltban kijelentette, hogy országának nem

szándéka a külföldi részvények tömeges felvásárlása, viszont a jövőben sem fog elzárkózni olyan befektetésektől, amelyek „célja súlyos anyagi gondokba jutott vállalatok megerősítése”.

A nagyszabású gazdasági célok megvalósításában a perzsa sajtó országát jelentős szerepet szán az Egyesült Államoknak. Washington és Teherán nemrégiben 15 milliárd dolláros megállapodást írt alá, melynek értelmében ezt a hatalmas összeget csaknem kizárólag az iráni import adja. (A szerződés nem tartalmazza az USA iráni olajvásárlásainak értékét. A következő öt évben az Egyesült Államokból származó behozatal főbb tételei: az elektrotechnikai ipar megteremtéséhez szükséges gépek, berendezések és know-how-k, atomerőművek, háztartási, kikötői berendezések, mezőgazdasági gépek, élelmiszer, műtrágya.)

Irán szorosabban kívánja fűzni gazdasági és kereskedelmi kapcsolatait a szocialista országokkal is. Az elkövetkező öt évben a szovjet–iráni árucseré-forgalom mintegy két és félszeresére emelkedik, de jelentős mértékben növekszik a külkereskedelmi forgalom a többi szocialista országgal is. A Szovjetunió továbbra is részt vesz az iráni gazdaság fejlesztésében, bővíti az aszfaltúti acélúti kapacitását és több villamos erőművet is épít.

Az ország gazdasági életében mind nagyobb jelentőségre tesz szert az állam, hiszen a jelenlegi tervperiódus beruházásainak 42 százaléka állami tőkeberuházás lesz, melyből nem kis összeg jut az állami tulajdonban levő kőolaj- és acéliparnak. Mivel az állami kiadások zömét olyan infrastrukturális (kikötő, utak, vasutak stb.) és ipari beruházásokra (acélüzemek, petrovezetési üzemek, olajfinomítók stb.) fordítják, amelyek viszonylag hosszú idő elteltével kezdenek nyereségesen dolgozni, fennáll a jelenleginél — 15 százalék — magasabb inflációs ütem veszélye. Irán azonban egyelőre meg tudja valósítani a gazdaságfejlesztés gyors ütemét a magas infláció mellett.

Deficit a bőségben?

Az inflációnál sokkal inkább nyugtalanítja az ország gazdasági vezetését a kőolaj iránti kereslet világméretű stagnálása, illetve visszaesése. Mivel a fejlett tőkés országok takarékosági intézkedései kezdik meghozni gyümölcsüket, a pótlólagos energiaforrások — atomenergia, vízi energia, szénceppfolyósítás stb. —, pedig előbb-utóbb jelentős mértékben képesek lesznek helyettesíteni a kőolajat, Irán joggal tart a kőolajexport csökkenésétől. Ez pedig természetesen bevételekiesést jelentene az országnak. Hasonló módon a kőolajárak esése is. Egyelőre az OPEC nem hajlik az árcsökkentésre, de nem kizárt, hogy néhány év múlva az esetleges nagyobb keresletcsökkenés miatt a kőolajexportálók kartellje kénytelen lesz csökkenteni az olaj árát.

Egyes becslések szerint már az idén 10 milliárd dollárral csökkenhet Irán olajbevétele, hiszen a tőkés világ olajimportja valamelyest csökken 1975-ben a tavalyihoz képest. A sajtó természetesen cáfolja azokat a híreszteléseket, hogy Irán olajbevételei megcsappantak. Teherán semmiképpen sem akarja lelassítani a csaknem 70 milliárdos fejlesztési programját, de a feltételezett kisebb bevétel és az importált áruk folyamatos drágulása bizonyosan nagyobb körültekintésre inti az ország vezetését.

Jelenleg Irán külkereskedelmi mérlege nagy aktívumot mutat. Washingtoni vélemények szerint ez az aktívum hamarosan jelentős deficitre változhat, ha Irán nem méri fel valamelyest külföldi vásárlásainak jelenlegi ütemét. Az USA pénzügyminisztériuma szerint Teherán akár már másfél év múlva is szembetűnően deficittel. A külkereskedelmi mérlegtöbblet lemorzsolásának elkerülésére Irán láthatóan igyekszik mindent elkövetni, elsősorban a nem olajipari termékek kivitelének növelése útján.

Ma még korai lenne megjósolni az iráni olajbevételek alakulásának sorsát az elkövetkező években. Úgy tűnik azonban, a tavalyi olajboom enyhülően van az olajbevételek jelentős növekedése pedig egyre nehezebb. Az olajkivitelből származó jövedelmek szinttartása viszont már lehetővé teszi az iráni közép- és hosszú távú célkitűzések megvalósítását. Természetesen Iránnak ezt sem garantálhatja senki. Az mindenesetre megállapítható, hogy az iráni fejlesztési elképzelések kétszeresen merészek. Egyszer azért, mert még a 60-as évek japán „gazdasági csodáját” is túlszárnyalni látszanak, másodszor pedig azért, mert gyakorlatilag mindent a magas olajárak és kereslet voltára alapoztak.

Gonda György—
Lőrincz Péter

HÉT NAP A VILÁGGAZDASÁGBAN

Amerikai költségvetési deficit

Washingtonban bejelentették, hogy a június 30-án véget ért pénzügyi év folyamán az Egyesült Államok költségvetésében 44,2 milliárd összegű hiány mutatkozott. Az elmúlt 12 hónapban az állami kiadások összege 325,1 milliárd dollár, a bevételek összege 280,9 milliárd dollár volt.

Az előző évi költségvetés 3,5 milliárd dollár összegű hiánnyal zárult. Az elmúlt 18 év során tizenhatszor volt deficit az állami költségvetés.

Olasz külkereskedelmi deficit

Az olasz külkereskedelmi mérlegben 1975 hat hónapjában 1064 milliárd líra összegű deficit mutatkozott. Az elmúlt év hasonló időszakában a külkereskedelmi mérleg deficitjének összege 3941 milliárd líra volt.

Idén az első félévben Olaszország 11 625 milliárd líra értékű árut importált és 10 561 mil-

liárd líra értékű árut exportált. Az elmúlt év hasonló időszakához képest az import 7,7 százalékkal csökkent, az export 21,9 százalékkal növekedett.

Japán fizetési mérleg

A japán Pénzügyminisztérium közlése szerint az ország fizetési mérlegében júniusban 828 millió dollár összegű deficit mutatkozott. Májusban a fizetési mérleg 391 millió dollár összegű deficittel zárult.

Angol vállalati csődök

Az angol gazdasági válság kísérője a csődhullám, amely végigvonul az országon. A Kereskedelmi Minisztérium által nyilvánosságra hozott adatok szerint Angliában 1974-ben több mint ötezer vállalat bukott meg, ami csaknem 38 százalékkal több, mint 1973-ban.

Az építőiparban bukott meg a legtöbb üzem: 1974-ben kerekén ezer volt kénytelen bezárni kapuit.

Újabb NSZK atomüzlet

Brazília után Iránban is nagy volumenű üzletet kötött a nyugatnémet atomipar. Az NSZK-beli kwu (Kraftwerk-unió) két biblis típusú atomreaktor felépítésében állapodott meg a teheráni kormánnyal és a szakemberek negyemilliárd márka értékű szerződésről beszélnek.

Az NSZK „keleti kereskedelme”

Növekszik a Német Szövetségi Köztársaság kereskedelme a szocialista országokkal. Hivatalos adatok szerint ez év első felében az NSZK-nak az említett országokba (Jugoszlávia nélkül) irányuló exportja, az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva 22,2 százalékkal emelkedett.

Amíg az elmúlt év első hat hónapjában az NSZK teljes kivitelének 6,1 százaléka irányult a szocialista országokba, ez az arány az idén 7,7 százalék volt.

Gyors ütemben növekszik az NSZK-nak a Szovjetunióval folytatott kereskedelme. Az említett időszakban a Szovjetunióba irányuló nyugatnémet export 66 százalékkal emelkedett, értéke pedig 3,2 milliárd márka volt.

Az NSZK-nak a szocialista országokból származó importja az év első felében megmaradt a múlt évi szinten. Amennyiben azonban a nyersanyagokat nem vesszük figyelembe (amelyek vásárlása a

nyugatnémet gazdasági recesszió miatt csökkent), akkor megállapítható, hogy az import hat hónap alatt 10 százalékkal nőtt.

Alaszkai olajtávvezeték

A tervek szerint november elejéig elkészül a transz-alaszkai olajtávvezeték fele.

A kivitelező vállalat, az Alaska Pipeline Company közlése szerint július 20-ig a távvezeték csöveinek 22,6 százalékát elhelyezték a földben. A vezeték építésének költsége mintegy 6 milliárd dollár.

A tervek szerint a távvezeték 1977 közepén kezd meg az alaszkai olajmezőkhöz kitermelt nyersolaj szállítását a Csendes-óceán Valdez-jégmentes kikötőbe.

Új chilei pénzegység

A chilei kormány szeptember elsejétől új pénzegységet vezet be. Az új peso értéke 15 amerikai centnek felel meg és gyakorlatilag a még érvényben levő escudó helyébe lép. Az új peso ezer escudóval lesz egyenértékű.

A brazil cruzeiro leértékelése

A Brazil Központi Bank idén nyolcszor értékeltette le a cruzeirót és a dollárhoz viszonyított árfolyamát az eddigi 8,08–8,13 cruzeiróról 8,235–8,285 cruzeiróra változtatta.

A cruzeiro legutóbbi leértékelésére július 8-án került sor.

Sok piacon értékesíthető termékek

A gazdaságosan termelhető és exportálható gépipari termékek sorába tartoznak a műszer és híradástechnikai ágazat gyártmányai. A műszeripar termelésének 43 százaléka, míg a híradástechnikai iparének 51 százaléka kerül külföldi piacokra. A gépipar összes termelésének a műszeripar a 9, a híradástechnika kb. 20 százalékát, ugyanakkor az összegépipari exportnak a 10, illetve 26 százalékát adja. A gyártó üzemek ezekben az ágazatokban az átlagnál nagyobb arányban rendelkeznek külkereskedelmi joggal. Ez logikusan következik a termékek és azok piaci elhelyezkedésének műszaki igényességéből, valamint abból, hogy az ágazatok termelésében döntő szerepe van az exportnak.

Tartós kereslet

Számos tény igazolja azt a prognózist, mely a műszer és híradástechnikai gyártmányok piacán töretlennek ígéri az eddig is *stabil konjunktúrát*. Különösen áll ez a professzionális híradástechnikai berendezésekre, melyek iránt a kereslet az elmúlt négy évtizedben nemcsak stabil volt, hanem időszakonként dinamikus fejlődött. Jelzi ezt az egész ágazat mai tőkés kötéstállománya is, mely 1974-ről 1975-re csaknem megduplázódott, annak ellenére, hogy a szórakoztató híradástechnikai cikkek iránt a kereslet átmene-tileg csökkent.

Alátámasztják az értékesítési lehetőségeket azok az eredményes törekvések, melyek egyes felhasználási területekre való specializálódással teremtetek piacokat ezen ágazatok termékei részére: az oktatási programok, az orvos-egészségügyi hálózatok, a postai és más hírközlő rendszerek és legújabbban a két ágazat összefogásával szervezett gáz és olajvezetékeket kiszolgáló telemechanikai és távközlő rendszerek. Ezek olyan igényeket elégítenek ki, melyeknek növekedését dinamikusnak tervezik legfontosabb külkereskedelmi partnereink is a szocialista és a fejlődő országok népgazdaságaiban egyaránt.

Az export ösztönzésének közgazdasági, pénzügyi eszközei mellett számos olyan műszaki, technológiai, szervezési intézkedés lehetséges, mely jelentősen *javíthatja az export lehetőségeit, gazdaságosságát*.

Ezekben a gépipari alágazatokban erőfeszítések történtek a specializálódásra, a gyártmányfejlesztés koncentrálására, a nemzetközi munkamegosztás lehetőségeinek kiaknázására, mind a szocialista két- és többoldalú szakosításokban és kooperációkban való részvétellel, mind a tőkés licenccel, know-how-k vásárlásával, kooperációs megállapodások létrehozásával. A termelőegységek szétszórottsága azonban eddig még nem tett lehetővé olyan mértékű specializálódást, mely kimeríthetné volna a megállapodásokból szerezhető előnyöket.

Az elektronika alkatrészbázisa

A híradástechnikai ágazat belső tartalékai között is szerepelnek olyan feltételek, melyek a technológiai és gyártmányfejlesztés eszközei és emeltyűi lennének, ugyanakkor kihasználásuk bővítené az export árualapokat, javítaná minőségüket és a gyárak gazdaságosságát. Ilyenek:

— a nyomtatott áramköri kártyák gyártásának központosított prgramozása és racionális szétszortása a még nem ideálisan kihasznált központi és a szétszort kisebb gyári termelőberendezésekre;

— a központi programozással kielégíthetők lennének a rádió és televíziós vevők, valamint a hangdobozok és egyéb akusztikai berendezések *kávaigényei* is;

— a híradástechnikai nagyberendezések sokféle *szekrény és állvány* megoldá-

sainak egységesítésével, a már kifejlesztett állványrendszer alkalmazásával, elsősorban a gyártmányok versenyképességét lehetne jelentősen megnövelni, de alkalmazásuk nagymértékben javítaná a készáru-kibocsátó üzemek gazdaságosságát, csökkentené a szerkesztési munkákat és megoldaná az együttműködő berendezések (pl. mikrohullámú berendezések és multiplexek) illesztését és egységes megjelenését;

— az export árualapok mennyiségét és minőségét ugrásszerűen emelné a szétparcellázott finommechanikai és elektronikai *szerező kapacitások* összehangolt és kölcsönös kihasználása a mikrohullámú berendezéseknél.

Az export fejlesztésének műszaki feltételei között elsősorban kell foglalkoznunk az *alkatrészek* témájával, mert színvonaluk és választékuk az elektronikai készgyártmányok színvonalának és gyárthatóságának meghatározó tényezői.

Alkatrésztermelő üzemekünk nem töltnek be olyan haladó és az iparág fejlődését meghatározó szerepet, mint a korábbi évtizedekben. Az Egyesült Izzó az élen járt az elektroncsövek fejlesztésében, gyártásában és alkalmazásában. Remélhető, hogy a félvezetők és integrált áramkörök gyártásának kiszélesítésével csakhamar hasonló fontos szerepet fog betölteni az elektronikai gyártmányok korszerűsítésében. Ugyanilyen fontosságú lenne az elektronikai ágazatok fejlesztése és exportlehetőségeinek növelése szempontjából a többi alkatrészgyártó üzem gyártmány- és gyártásfejlesztésének.

Az elektronikai alkatrészbázis megerősítése ma már nemcsak a híradástechnika és a műszeripar létének alapja, hanem ugyanilyen mértékben elengedhetetlen a gépipar többi ágazatainak korszerűsítéstartásához is, hiszen a belföldön gyártott és az importált elektronikai alkatrészek alig felét használják a szoros értelemben vett elektronikus gyártmányokhoz (híradástechnika, műszer, számítástechnika) míg a többit, a járműtől az

élelmiszeripari gépgyártásig, az állami és szövetkezeti ipari számos üzeme alkalmazza.

A „maradék elv” és az export

A műszer- és híradástechnikai termékek piaci lehetőségeinek kihasználása, a fent felsorolt komplex vállalkozásokban való részvétel, hosszú és nehéz előkészítő munkát kíván. Az árualap bázisa: a termelő kapacitás és a korszerű gyártmányok részben már rendelkezésre állnak, részben folyamatban van fejlesztésük. A hosszú távú üzleti munka megindulásának azonban elengedhetetlen követelménye az, hogy a termelők előre ismerjék az export gazdaságosságát meghatározó, relatíve stabil feltételrendszert. A kapacitásoknak a leg gazdaságosabb termékválasztékkal való kihasználását megtervezni, több éves piacelőkészítő munkát végezni, kötelező ajánlatokat adni olyan hosszú távú szállításokra, melyeknél már a beszerzési forrásra vonatkozó döntés ideje is meghaladhatja az egy évet és végül vállalni a több éves szállítás érték-állandósági és politikai kockázatait, csak megnyugató gazdasági környezetben, a kockázatok ellensúlyozását lehetővé tevő és nem azokat rapszodikusan torzító közgazdasági eszközrendszerrel lehet, ahol érvényesülhet a világpiac kiugró árváltozásait kiegyenlítő trendek több év alatt kialakuló hatása.

Az ágazatok fejlődését, de főleg nem szocialista exportjuknak dinamikáját a belső (elsősorban a pénzügyi téren hozott, védelmi jellegű) intézkedések hatása is gyengíti.

A megváltozott kalkulációs tényezők (árszorozók, anyagárak) hatására ma már ezekben az iparágakban is érvényesül a „maradék elv”, vagyis hogy a gyártó-üzemek legkészségesebben belföldi rendelkezéseket elégítenek ki, törekcsenek még a szocialista eladási lehetőségek felé is, de csak ezek kielégítése után fennmaradt áru- vagy kapacitásfeleslegüket szánják a nem szocialista piacokra.

A nem rubel elszámolású export fokozásának módszereiről tartott megbeszélések alátámasztották és számos okát tárták fel a „maradék elv” érvényesülésének.

LIPCSE NYITJA A SORT

Szeptember első felében több mint húsz nemzetközi vásár nyitja meg kapuit. (Az őszi vásárszezon rövidebb és zsúfoltabb is mint a tavaszi.) Hogy csak a nagyobbakat említsük — Lipcsében, Brnóban, Zágrábban, Helsinkiben, Izmirben, Szalonikiban lesz hagyományos árumintavásár. Moszkvában irodagép-kiállítás, Párizsban szörme-világkiállítás, Cöteborgban élelmiszervásár nyílik, s erre az időszakra esik Budapesten a 69. Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár is.

A sort Lipcse nyitja meg augusztus 31-én. A 8 napos őszi lipcsei vásáron az idén az egyik vezető árucsoport a textiliák és a textilruházati cikkek, illetve a textilipari gépek csoportja. A textilipari késztermékek, kelmék és ruházati cikkek bemutatóját 100 világhírű divatház jelenléte teszi teljessé.

További hét iparágból beruházási javakat és 19 csoportban fogyasztási cikkeket láthatnak az érdeklődők a lipcsei vásáron. Közülük kiemelkedik — mind a kiállítók, mind a termékek számát tekintve — a járműipari, a gyógyszeripari, az orvosegészségügyi, a híradástechnikai és a háztartási vegyipari szakágazat kiállítása. Több ország — Bulgária, Csehszlovákia, Magyarország, Dánia — az előzetes információk szerint tekintélyes élelmiszeripari bemutatót visz Lipcsébe: mindenekelőtt a korszerűen tartósított, csomagolt, mélyhűtött és a konyhakész élelmiszerekből. Összesen 50 országból 6 ezer kiállító várna. A szocialista or-

szágok közül a legnagyobb kiállító a Szovjetunió lesz. A legtöbb nyugati cég pedig az NSZK-ból érkezik Lipcsébe.

A magyar ipart Lipcsében 26 külkereskedelmi, illetve önálló külkereskedelmi joggal bíró iparvállalat képviseli. (Kettővel több mint tavaly.) A magyar kiállítás terület 2500 négyzetméter. A magyar kiállítás súlypontja az idén is a járműipar. A MOGÜRT két Ikarus buszt, egy személygépkocsikat szállító speciális járművet és korszerű szervizberendezéseket vitt Lipcsébe. Jelentős helyet foglalnak el a magyar kiállításon a PANNONIA konfekcióipari és a TECHNOIMPEX cipőipari gépei. Bőséges lesz (már utaltunk rá) öt magyar vállalat élelmiszerkiallítása, a HUNGAROTEX konfekció, méteráru és kötöttáru bemutatója, valamint az ARTEX bútorkiállítása.

Az NDK orvosegészségügyi eszközei közt szerepelnek majd különféle fogorvosi és szájszészeti műszerek (belőlük komplett fogászati klinikai rendszerek is összeállíthatók), amelyeket NDK-beli, szovjet, magyar, csehszlovák és jugoszláv szakemberek közösen terveztek. Az aranyéremre pályázik a többi között például a MEDICOR univerzális diagnosztikai táskája, a GAMMA egyik új, vesevizsgálatokhoz szükséges orvosi műszere, az Ikarus egyik új autóbusta stb.

A tavaszi lipcsei vásáron három magyar termék kapott aranyérmet: a Műszeripari Kutató digitális rétegvastagság-mérője, a Méréstechnikai Kutató vízminőségvizsgálója, és a Taurus olajfura-

Legdöntőbb okként a finanszírozási lehetőségeknek és költségeknek a készpénzfizetéses nem rubel üzleteket sújtó rendszerét jelölték meg.

Mindez azt eredményezi, hogy a vállalatok *tőkés exportérdekeltsége gyengül* — és itt már nemcsak a termelő, hanem a külkereskedelmi vállalatok érdekeltségét is azonosnak kell tekintünk, hiszen a döntően bizományosi rendszerben lebonyolított ügyletekhez a külkereskedelmi vállalat csak akkor kap eladási megbízást a termelőtől, ha annak érdekeltsége biztosítja van, a szájtámlás bonyolítás esetében pedig a külkereskedelmi vállalat a finanszírozási problémák fokozottabban nehezdednek.

A bizonytalansági és egyéb gyengítő tényezők kiküszöbölésén túl további eszközök és módszerek kívánatosak a nem szocialista export dinamikus fokozásához.

Erőteljesebb ösztönzést

Ezekben az ágazatokban, ahol korszerű gyártmányok gazdaságos szériában való előállítását az exportorientáció, a termelés nagyobb hányadának kivitelre történő gyártása biztosítja, aránylag könnyebb lenne a nem rubel elszámolású *export növelésének ösztönzése* újszerű, vagy speciális módszerekkel. Megfontolandó lenne például az össznyereség és ezen belül a felosztható nyereség összegének változatlanul hagyása mellett ágazatonként, vagy cikksoportonként összevontan kezelni az „R”-alapot és újraelosztásakor a nem szocialista árbevétel után fajlagosan nagyobb felosztható nyereséget juttatni, mint az árbevétel többi része után.

Gépipari termékeink között előnyös helyet foglalnak el a műszerek és hírközlési eszközök mind az eladhatóság, mind a korszerűség szempontjából. Azok közé, a cikkek közé sorolhatók, melyeket „konvertibilis” gyártmányoknak nevezzük.

Gépipari kivitelünk szelektív és gazdaságos növelése érdekében helyes és szükséges lenne exportjuk feltételeit kibővíteni a gyártmányfejlesztés, licenc és know-how vásárlás, technológiai fejlesztés, gyártástervezés, fővállalkozás, speciális finanszírozási eszközök és szelektív ösztönzési módszerek alkalmazásával.

A bővítés eredményei elsősorban a fejlődő országok felé irányuló kivitelünket növelnék és jelentősen hozzájárulhatnának fizetési mérlegünk javításához.

Horváth László

Külföldi cégek

kooperációs partnert keresnek:

Az érdeklődő vállalatok forduljanak az INTERCOOPERATION RT. Kooperációs Központjához, 1253. Budapest, Pf: 53, Attila út 14.

- Háztartási gáztüzelésű készülékek gyártásához, know-how-t és szerszámokat ajánlanak, a készülékek egy részét saját piacukra átvesszik.
- Villamos takarók témában, ahol licencet (know-how-t) vagy gyártóüzem létesítéséhez műszaki segítséget ajánlanak, saját értékesítésre vagy felhasználásra kész vagy félkész termékeket a svájci és a magyar fél saját piacain, illetve harmadik piacokon értékesítené.

G. F.

A magyar-francia kooperációk tapasztalatai

A Világgazdasági Kutató Intézet a kelet-nyugati kooperációs kapcsolatok értékeléséhez megvizsgálta a magyar-francia vállalkozási kapcsolatokat. A Franciaországgal létesíthető vállalkozási kapcsolatok előmozdító makroszinten a következők: a francia kormányzat készsége a legmagasabb szintű kapcsolatok tartásában és igen aktív államközi szinten. Franciaországból az átlagosnál jelentősebb technikai, szellemi érték áramlik Magyarországra, több nagy jelentőségű licenc származik. (Magyarország összes kumulált passzív licencdíjának 25 százaléka a francia-magyar relációra jutott 1973-ig.) További érdek a francia cégekkel folytatandó kooperációra a deficit kereskedelmi mérleg.

Mikroszinten, a tőkés vállalatok részéről a kooperációk létesítésének egyik fő hajlóereje a piacszerzés, a másik pedig bizonyos gyártási folyamatok kitélepitése. A francia vállalatok — a bér munka-kapcsolatokat kivéve — alapjában csak piacszerzési okokból kezdeményeznek együttműködést.

A licencvásárlások szerepe

A társadalmi-gazdasági viszonyok eltérő jellegéből következően a francia kormányzat kevésbé képes befolyásolni a vállalkozási kapcsolatokat, mint a magyar vezetés. A francia kormány és a vállalatok érdekei gyakran nehezen egyeztetethetők össze, ami éppen az államközi megállapodások kereteinek tartalmi kitöltésénél okozhat problémát. A francia állami preferenciarendszer elsősorban a francia export előrelendítését szolgálja, és kevésbé ösztönzi a vállalatokat a szocialista országok vállalataival való kapcsolatok kialakítására. Nyilvánvaló, hogy az államközi megállapodások valóságos pillérei a vállalkozási kapcsolatok, s ezek fejlődése alapvetően az érdekmotívumok intenzitásától függ, amelyeket tompíthatnak a kezdeti sikertelenségek és a meggyökerezett előítéletek.

A kooperációs kapcsolatokban a magyar szállítások nagysága és összetétele még több esetben nem tükrözi kellőképpen, hogy a magyar ipar viszonylag magas műszaki szintű termékeket is képes előállítani. Ennek főbb okai a következők: kevés tőkés vállalatnak van fejlett termékekből többletkapacitás igénye a szocialista országokból; a partner vállalatok termékstruktúrája gyakran kompetitív jellegű, érezhetően nagyobb a magyar igény a tőkés technológiára, mint tőkés oldalról a magyar termékekre. A bonyolultabb termékek esetében a magyar vállalatok komparatív előnyeit gyakran csökkenti a termelékenység, az

üzemi szervezethez és a vállalatvezetés alacsonyabb szintje. A megfelelő goodwill hiánya is sok esetben hátráltató tényező.

A kooperációk alap gondolata az, hogy a licenc értékét és a beruházásokhoz történő gépvásárlást ellentételezzük. Egy-két esetben a szerződés szerint 100 százalékos visszavásárlást is elérünk. A visszavásárlás többnyire a licenc értékének és a beruházásokhoz vásárolt géptérnek egyharmada, egynegyede. A visszavásárlás egy-két eset kivételével 2–3 éves késéssel valósul meg — és alacsonyabb értékben és műszaki szinten, mint ahogy a megállapodásokban szerepel. Végeredményben csak a könnyűipari bér munka-kapcsolatok növelik jelentősen a Franciaországba irányuló exportot.

Bővülő szerződéses kapcsolatok

A magyar-francia vállalkozási kooperációk a hatvanas évek második felében kezdtek fejlődni. 1972-ben 124 vegyesbizottsági témából 15 volt szerződéses. 43-ról folytatólagosok, 20-at javasoltak. 1974-re javult a helyzet; 65 témából 35 szerződéses volt, 19-ről tárgyaltak és 11-et javasoltak. Jelenleg a szerződött témák esetében hozzávetőlegesen 20 esetben beszélhetünk kooperációról, amelynek több mint a fele biztosít visszavásárlást. (A többi eset inkább licencszerződés.)

A magyar-francia kapcsolatok egyik sajátossága, hogy kis számukhoz képest magas arányban kapcsolódnak nagyobb jelentőségű fejlesztési programokhoz; a számítógépiparhoz, a numerikus vezérlésű szerszámok gyártásához, a könnyűszerkezetes építési módhoz és egy-egy nagyobb beruházáshoz. A kooperációk a gépiparra, a vegyiparra, a színesfémiparra és a mezőgazdaságra koncentrálnak.

A nagyobb értékű megállapodásoknál a jellemző forma a licenc és know-how vásárlás, francia oldalról szállítás a beruházásokhoz, esetleg állandó szállítás a termeléshez, és — a már említett nagyságrendben — késztermék, alkatrész, egyéb gyári termék, esetleg szellemi termék visszavásárlása. Ezenkívül még a következő formák érvényesülnek: licencvásárlás — közös késztermékszállítás; licencvásárlás — alkatrész visszavásárlás; licencvásárlás — egyéb dokumentáció alapján végrehajtott munka; francia részvétel magyar beruházások kivitelezésében; könnyűipari bér munka know-how vásárlással; tudományos megállapodás kereskedelmi tevékenységgel kiegészítve; harmadik piacon történő együttműködés.

Tömpe Éva

Lengyelország a fogyasztási cikkek őszi vásárán

Lengyelország — a Budapesti Nemzetközi Vásárok hagyományos résztvevője — ebben az évben is részt vesz a fogyasztási cikkek őszi vásárán. A lengyel kiállítás kollektív jellegű, a fogyasztási termékek szakmai csoportosításban szerepelnek a pavilonokban. A Budapesti Őszi Vásár lengyel kiállításának területe 1061 négyzetméter (ebből 300 négyzetméter szabadtéri terület). A „POLMOT” a lengyel járműipar termékeit mutatja be, a magyar piacon már ismert Polski Fiat 125/P limuzin, kombi, pick-up, egészségügyi változatát és a FIAT 126/P-4 a hozzávaló kemping utánfutóval.

A textiltermékek külkereskedelmi forgalmát lebonyolító „TEXTILIMPEX” az A pavilonban mutatja be termékeit. A kereskedők és a vásár vendégei számára naponta kétszer rendeznek a kiállított termékekből divatbemutatót.

Az ipari fogyasztási cikkek lengyel exportjának jelentős részét alkotják a háztartási eszközök és a sportfelszerelések, amelyek a C pavilonban szerepelnek.

Az „UNITRA” a lengyel elektronikai ipar képviselője, melynek Magyarország az egyik legjelentősebb szocialista kereskedelmi partnere, ugyancsak a C pavilonban mutatkozik be. Kiállít többek között televíziókat (4 típusú) több, mint 20 rádiókészüléket, képmagnókat, magnetofonokat, lemezjátszókat, zeneautomatákat, erősítőket, különböző fényforrásokat.

A fogyasztási cikkek őszi szakosított

vásárán kilenc lengyel külkereskedelmi vállalat szerepel termékbemutatókkal, s az említett iparcikkekön kívül kozmetikai és élelmiszeripari termékekben is érdekeltek a lengyel export kínálatát.

Tudományos kutatás az NDK-ban

A műszaki és tudományos haladás előmozdításának a Német Demokratikus Köztársaságban egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, ami tükröződik az ilyen irányú kiadásokban is. Tudományos és műszaki fejlesztésre 1970-ben 4,2 milliárd márkát fordítottak, 1974-ben pedig már 5,8 milliárd márkát. Arányaiban ez azt jelenti, hogy az NDK 1974-ben nemzeti jövedelmének mintegy 4,4 százalékát fordította tudományos-technikai célokra.

Az 1974-ben felhasznált 5,8 milliárd márkának mintegy 70 százaléka jutott az ipar kutatási és fejlesztési feladatainak megoldására, a fennmaradó összeg legnagyobb részét a felsőoktatási intézmények kapták meg kutatási célokra. Az önálló tudományos kutatóintézetek és az ipar fejlesztési-kutatási intézményei között az együttműködés erősítésének egyik legfontosabb célja, hogy a kutatómunkával elért eredményeket, új ismereteket, találmányokat, eljárásokat minél gyorsabban hozzáférhetővé tegyék a gyakorlati élet számára: konkrét termékekben, eljárásokban.

Az NDK a tudományos kutatásokhoz gazdag szellemi háttérrel rendelkezik. A foglalkoztatottak több mint 11 százaléka (874 ezer ember) végzett egyetemet, főiskolát vagy szakiskolát. Az NDK-ban működő 54 egyetem illetve főiskola egyidejűleg 154 ezer hallgatónak ad

helyet, míg a műszaki és szakiskolákban 176 ezer hely áll rendelkezésre.

Ugyancsak jól jellemzi az NDK kutatási kapacitását, hogy a kutatási és fejlesztési munkaterületeken jelenleg mintegy 155 ezer alkalmazott dolgozik, akiknek több mint 50 százaléka rendelkezik felső fokú általános vagy szakmai képzéssel.

Az NDK tudományos kutatómunkája szervesen kapcsolódik a többi szocialista ország hasonló tevékenységéhez, 44 multilaterális és több száz bilaterális szerződés szabályozza a műszaki-tudományos kapcsolatokat az NDK és a többi KGST-ország között, s azok kiterjednek az alapkutatásokra éppúgy mint az alkalmazott kutatásokra, (például a félvezetők, a szén- és gáztechnikák, a szerszámok, az élelmiszeripari területen) illetve olyan átfogó problémákra, mint a környezetvédelem, a korrózió elleni védekezés stb.

Az NDK nemzetközi tudományos-technikai kapcsolatai az utóbbi néhány évben különösen megélénkültek, a partnerek sorában egyre több fejlődő ország és fejlett tőkésország szerepel, és ez a folyamat ugyancsak az NDK tudományos-technikai fejlődésének meggyorsítását szolgálja.

F.

AZ INTEGRÁCIÓ JEGYÉBEN

Lenipari vállalatok együttműködése

Az elmúlt két évben — az 1972-es mélypont után — ismét emelkedett a Lenfonó- és Szövőipari Vállalat nyeresége. A 8 ezer dolgozót foglalkoztató, s az évi mintegy 2 milliárd forintos termelési értéket előállító vállalat gazdasági helyzete azonban még ma sem tekinthető szilárdnak. A vállalat vezetői éppen ezért a nyersanyagellátás javításával, a költségek csökkentésével, s az alkalmazott technológiák és a termék-szerkezet korszerűsítésével tovább keresik a gazdaságosság javításának lehetőségeit.

E munkának szerves része a szocialista országok lenipari vállalatainak együttműködésében való részvétel, amelyben a magyar vállalat kezdeményező szerepet játszik. Az elmúlt héten például Dobogókőn a szocialista országok lenipari vállalatainak vezérigazgatói, illetve vezérigazgató-helyettesei részvételével konferenciát rendeztek, amelyen most első ízben vizsgáltak meg ilyen szinten a csehszlovák, a lengyel, az NDK-beli és a magyar lenipar vezetői az együttműködés bővítésének lehetőségeit.

A konferencián részt vevő vezetők — hiszen az iparág a legtöbb szocialista országban hasonló nehézségekkel küzd — úgy határoztak, hogy rendszeressé teszik a vezérigazgatói tanácskozásokat, s bővítik az irányításuk alá tartozó vállalatok együttműködését. A lengyel fél javaslatot dolgoz ki egy közös kutatási program megvalósítására, amely lehetővé teszi a különböző országokban meglévő szellemi kapacitások hatékony kihasználását, s a lentermesztéstől a rost-kikészítésen át a készáru-termelésig a legkorszerűbb módszerek elterjesztését.

Elég ezzel kapcsolatban utalni arra, hogy a magyar lenipar egyik jelentős tartaléka, a lenrost szálhozamának javítása, mert nálunk a szálhozam 7–8,5 százalék között mozog, míg a legfejlettebb leniparral rendelkező országokban a 20 százalékot is eléri. Ezen csak úgy lehet segíteni, ha a fajta és agrotechnikai problémák megoldása mellett a rostkikészítés technológiájának fejlesztésére is sor kerül.

A szakosodás a vállalatok együttműködésének másik fontos területe. A magyar lenipar most a fonaltermelésben megvalósítható nemzetközi szakosodásra dolgoz ki javaslatot. Ennek megvalósításával lehetővé válik a fonodákban a „profilisztítás”, s ezzel egy igen lényeges veszteségforrás megszüntetése.

Igen fontos még a tőkés piacokon való összehangolt külkereskedelmi tevékenység feltételeinek megteremtése is, hiszen ennek hiánya miatt, mind a nyersanyagvásárlásnál, mind a készáru-exportnál a legtöbb szocialista ország lenipara gyakran hátrányos helyzetbe kerül. Az ezen a területen való előrelépés egy átfogó közös információs-rendszer kiépítésével együtt valamennyi érintett ország lenipara számára a gazdaságosabb késztermékválaszték kialakításának fontos feltétele.

Az utóbbi egyébként a magyar lenipar szempontjából döntő jelentőségű. A Lenfonó és Szövőipari Vállalatnál az elmúlt két évben elért eredményjavulás egyik lényeges tényezője is az volt, hogy az ott gyártott 1200 termék számát a felére sikerült csökkenteni, s így a gazdaságos szériagyártású termékek arányát növelni.

Sz. A.

Gazdasági és műszaki napok Algériában

Alig van olyan országa a harmadik világnak, amellyel az elmúlt években olyan dinamikus növekedésnek indult a kereskedelmi és gazdasági kapcsolataink, mint Algériával. Amíg 1968-ban a kölcsönös árucserforgalom összege mintegy 2,5 millió dollárt tett ki, az utóbbi öt évben hatszorosa emelkedett, s 1974-ben elérte a 16 millió dollárt. Sőt, az eddigi adatok arra mutatnak, hogy az idén a tavalyi rekordforgalom összege megkettőzödik.

E rendkívül gyors ütemű fejlődésnek három fő tényezője van. Először: Algéria — mint ismeretes — igen jelentős olajexport-bevételekkel rendelkezik, s főleg erre támaszkodva olyan nagyszabású négyéves tervet valósít meg, amely kiterjed a nemzeti ipar fejlesztésére éppúgy, mint az infrastruktúra kiépítésére, munkahelyek létesítésére, az oktatás, egészségügyi és szociális ellátás — egészében véve a lakosság életszínvonalának emelésére.

Másodszor: a magyar exportszállítások szerkezete (pl. konzervgyárak, malmok, hűtőházak, műszerművek, elektrotechnikai és híradástechnikai berendezések, gyógyszeres és gyógyászati, valamint oktatási felszerelések stb.) megfelel az említett algériai fejlesztési célkitűzéseknek, s árunk — erőteljes nemzetközi konkurrencia mellett is — versenyképeseknek bizonyulnak.

Harmadszor: évek óta megvalósul, s az utóbbi években különösen kibővült a két ország közötti műszaki-tudományos együttműködés, beleértve magyar szak-

emberek helyszíni részvételét egy sor tervezési, építési, üzembehelyezési feladatban: ipari és kommunális létesítményektől kezdve egészen olyan területekig, mint pl. oktatás és egészségügy, vízszabályozás, gazdasági tervezési és üzemmen belüli management-tanácsadás. Magyarországon történő szakemberképzés stb.

Mindemellett még további nagy lehetőségek kínálkoznak a kölcsönös kapcsolatok bővítésére, s ezek részbeni feltárását célozzák az október 13–17. között Algériában (1973. után most másodikban) sorra kerülő Magyar gazdasági és műszaki napok, amelynek szervezői az MTESZ és a Magyar Kereskedelmi Kamara, ill. az Algériai Mérnökök Szövetsége.

A rendezvénysorozat keretében a magyar műszaki-tudományos élet képviselői tartanak előadásokat elsősorban olyan hazánkban kidolgozott, ill. bevált korszerű technológiák alkalmazásáról, amelyek többfélelekppen — így pl. komplett berendezések szállítással — hozzájárulhatnak az afrikai ország iparfejlesztési célkitűzéseinek megvalósításához.

Emellett a magyar gazdasági és műszaki napok keretében széles körű lehetőség nyílik arra, hogy magyar és algériai szakemberek együttesen megvitassák az együttműködés további kibővítésének módjait mind gazdasági, mind pedig műszaki-tudományos vonatkozásban.

F. J.

A Szovjetunió tudományos-műszaki kapcsolatai

A tudományos-technikai valamint a termelési-gazdasági együttműködés új, gyorsan fejlődő szférája a világgazdaságnak. E kapcsolatok egyrészt eleve következményei a tudományos kutatás nemzetközi jellegének és a tudományos-technikai forradalomnak, másrészt azonban e kapcsolatok fejlődése a kelet-nyugati kereskedelem és a KGST-integráció kibontakozásával is összefügg.

A közelmúltban Gvisianyi, a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő tudományos-műszaki kérdésekkel foglalkozó állami bizottság elnökhelyettese vázolta a Vnyesnyaja Torgovlja hasábjain országa e kérdésben követett politikáját. Rámutatott arra, hogy a tervgazdálkodás körülményei különösen kedvező feltételeket teremtenek a tudományos-műszaki együttműködéshez, az ilyen jellegű kapcsolatok a most kidolgozás alatt levő öt éves tervben éppúgy helyet kapnak, mint az 1976–1990-es periódust felölelő távlati tervben. A szocialista országok közötti többoldalú együttműködés természetesen e terület legfontosabb eleme, melyet megfelelően hangsúlyoz a KGST Komplex Programja is.

Jelenleg több mint 270 problémát és témát oldanak meg a tagállamok a többoldalú kutatási koordináció segítségével, az 1976–1980-as időszakban az együttműködés több mint 250 problémakört és ezen belül mintegy 900 kutatási témát ölel majd fel. A magasszinten kötött egyezményeket természetesen konkrét gyakorlati megállapodások valósítják meg, 1971–74 között mintegy 2000 tudományos kutatási, illetve fejlesztési akció ment végbe többoldalú részvétellel. A területek között említett érdemel a szilárdtestfizika, az automatikus vezérlés (ennek segítségével például olyan új vezérlési rendszereket sikerült kidolgozni, melyek a kohászatban, illetve a nagyoktatászatban benzin előállításában használhatók fel). Az együttműködés eredménye körülbelül 100 új műszer létrejött is, ezek többségét már a gyakorlatban használják.

A legnagyobb jelentőségű egyedi téma azonban a harmadik generációs számítógépek közös kifejlesztése volt!

A KGST-viszonylatok

Nyilvánvaló, hogy az eddigi tevékenység csak újabb ösztönzést kap a Komplex Program megvalósulása folyamán. A tudományos-technikai együttműködés a termelési integráció katalizátora lehet, ezért tűzte ki a Komplex Program tartós kapcsolatok megteremtését a tudományos-technika-termelési hármas egységében. A Komplex Program szellemében került aláírásra több mint 70 többoldalú egyezmény, melyek többek között a következő ágazatokban irányoznak elő együttműködést: fűtőanyag, energia és energetika, elektrotechnika, kohászat, nyersanyagkutatás, kőolajvegyészet, gépgyártás, könnyű- és élelmiszeripar stb. Nyilvánvaló, hogy az e területeken folytatott közös tudományos munka, többoldalú kutatás-fejlesztés siker esetén gyakran nöhet át többoldalú termelési kooperációba. A fent említett több mint 70 többoldalú egyezmény megvalósításában a KGST-országok több mint 1500 tudományos kutatóintézete vesz részt, tevékenységüket 43 koordinációs központ, két nemzetközi tudóskollektíva, egy tudományos-termelési egyesülés és laboratórium, hét nemzetközi gazdasági-tudományos szervezet és 12 nemzetközi szerv valamint egyéb létesítmények irányítják.

A fenti formák a többoldalú együttműködés sajátosságai, a kétoldalú kooperációban ezenkívül 870 szovjet tudományos intézmény áll kapcsolatban több mint 1300 KGST-országbeli partnerével. Az itt alkalmazott formák közül az egyik leggyakoribb a szakminisztériumok közötti közvetlen kontaktus. Eddig 74 szovjet minisztérium és főhatóság írt alá jegyzőkönyvet a KGST-országokban és Jugoszláviában levő 178 partnerszervével. A tudományos-technikai együttműködés fontos jellemzője annak tervszerű és hosszú távú jellege. Már 1966-ban konzultációkat folytattak a Szovjetunió képviselői Bulgária, Magyarország, Lengyelország és Csehszlovákia illetékes hatóságaival a tudomány és technika fejlesztésének nemzeti terveiről, melyek során meghatározták azokat a problémaköröket, melyek az együttműködés tárgyát képezhetik. Hasonló jellegű konzultáció folyt a szocialista országok többségével az 1971–75-ös tervperiódust illetően is.

Módszerek a tőkés relációban

Az elmúlt 15 év alatt gyors ütemben fejlődtek a Szovjetunió tudományos-műszaki kapcsolatai a kapitalista országokkal is. Míg a szocialista országok esetében általában a felsőszintű hatósági kap-

csolatok megelőzik a gazdálkodó egységek közötti kontaktust, a tőkés kapcsolatokban a helyzet fordítva van. Itt a vezető cégekkel megteremtett együttműködés, a tudományos intézményekkel végzett munka jelentette a tudományos-műszaki együttműködési megállapodások feltételét.

Jelenleg a Szovjetuniót kormányköl együttműködési megállapodás fűzi 14 fejlett tőkésországhoz (USA, Franciaország, Olaszország, Finnország, Ausztria, Nagy-Britannia, Kanada, Japán, Belgium, Hollandia, Ausztrália, Svédország, Dánia és Norvégia).

Bár Svájc és az NSZK esetében ilyen jellegű megállapodás nem létezik, az együttműködésnek sikeres csatornáit jelentik a kormányközi vegyesbizottságok. A műszaki-tudományos együttműködésre vonatkozó kormányzati megállapodásokat gyakran csak általános kereteket biztosítanak, annak gyakorlati konkrétumokkal való megtöltése részterületeket szabályozó egyezmények feladata. Ilyen megfontolásból kiindulva kötött az elmúlt évek során a Szovjetunió egyezményeket az atomenergia békés felhasználása (USA, Svédország, Finnország), a világűr békés hasznosítása (USA, Franciaország), a tengerkutatás (USA) és az egészségügy (Franciaország, Olaszország, Nagy-Britannia, USA) területén.

A kormányzati egyezmények viszont 10 évre szabályozzák az együttműködést a tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés területén, ezek célja a részt vevő országok egyes iparágai technikai színvonalának emelése. A kormányzati egyezmények gyakorlati végrehajtását a vegyes kormánybizottságok szolgálják. E szervek (számuk jelenleg nyolc) keretében ágazati munkabizottságok tevékenykednek.

A kormányzati együttműködés mellett a Szovjetunió nagy jelentőséget tulajdonít egyes tőkés cégekkel és tudományos intézményekkel megvalósuló munkakapcsolatoknak. Ilyen jellegű jegyzőkönyv vagy egyezmény több mint 160 van érvényben. Szovjet részről a kapcsolattartás a tudományos-műszaki kérdésekkel foglalkozó állami bizottságon keresztül történik. E szerv végzi a felférő tárgyalásokat a tőkés vállalatokkal, de miután a közös érdeklődésre számot tartó témák körét megállapították, a megbeszélésekbe az ágazati minisztériumok is bekapcsolódnak. A kidolgozott program végrehajtása már az ágazati minisztériumok feladata, de az egyezményt még az állami bizottság írja alá.

Az amerikai General Electric például a Szovjetunió elektrotechnikai iparügyi minisztériumával áll kapcsolatban, közösen kísérleteznek ki a vér összetételének szabályozására és tisztítására szolgáló műszereket. Egy másik esetben az együttműködés kereskedelmi ügyletről indult. A francia Interforce cég 65 000 tonnás hidraulikus prést rendelt a Szovjetuniótól. Egy másik francia cég egy leningrádi fémipari üzemmel közösen egy olyan vízturbina végső kidolgozását és gyártását megrendelését végezte, melyet azután harmadik piacokra is szállítani lehetett. Néhány esetben a műszaki-tudományos együttműködés termelési megállapodássá fejlődhetett tovább. Így került sor szovjet szállítókra a dél-francia Fos-Sur-Mer-i komplexumhoz, illetve francia részvételre a KAMAZ és az orenburgi gázkombinát megvalósításában.

A két ország méretei miatt külön figyelmet érdemel az USA cégeivel való együttműködés. Az első szovjet-amerikai csúcstalálkozót követően kezdődtek felférő megbeszélések arról, mely területeken képez az együttműködés közös érdeket. Ezen tárgyalások eredményeképpen került aláírásra 1972. május 24-én a műszaki-tudományos együttműködésről szóló kormányközi egyezmény. Ezt egészíti ki a szintén hatósági szinten aláírt 11 ágazati megállapodás, valamint a vegyesbizottságok és munkacsoportok működése.

Cégszinten — tehát ahol amerikai részről egy nagyvállalat a partner — 36 együttműködési megállapodás létezik, olyan vállalatokkal, mint az Occidental Petroleum, Singer, Control Data, Lockheed, Coca-Cola stb.

A műszaki-tudományos együttműködés távlati perspektívái, továbbfejlesztésének körülményei természetesen függenek az általános kereskedelempolitikai klímától; így befolyásolja az Egyesült Államok Kongresszusa által elfoglalt álláspont a legnagyobb kedvezményt illetően ezt a szférát is. A Szovjetunió álláspontja azonban egyértelmű. A műszaki-tudományos együttműködés területén készen áll kölcsönösen előnyös kapcsolatok megteremtésére minden országgal, tekintet nélkül a társadalmi rendszerek különbözőségére.

G. Gy — L. P.

Japán: diagnózis és

Világszerte feltűnést keltett az a bejelentés, hogy csődöt jelentett az évi 250 millió dollár forgalmat lebonyolító japán Kohjin Textilipari Társaság, több mint félmilliárd dollárnyi kötelezettséget hagyva maga után. A II. világháború óta ez a legnagyobb cég, amely tönkrement. Meg kell jegyezni, hogy a Kohjin Társaság a kormány és a japán pénzügyi világ által támogatott konszernek közé tartozik. A textiliparban is érződő világméretű pangás, a kormány által alkalmazott drága pénz politikája azonban lehetetlenné tette az eladósodott, likviditási problémákkal küzdő társaság megmentését.

Japánban a gazdasági növekedés üteme (a bruttó hazai termék alapján számolva) 1973-ban mindössze 0,5 százalékkal volt, ám 1974-ben a bruttó hazai termék több mint 3 százalékkal csökkent és 1975-ben is legfeljebb csak 2 százalékkal növekszik a bruttó nemzeti termék volumene. Ilyen gazdasági feltételek között ezrével jelennek csődöt a prosperitáshoz szokott japán cégek. 1975 I. felében több mint 6500 vállalat vált fizetésképtelenné és az év végéig további 6000 vállalat bezárásával számolnak. A vállalatok az elhúzó gazdasági válság időszakában felélik a gyors növekedés időszakában gyűjtött tartalékaikat. Kiváltképpen nehéz helyzetben vannak a kis- és a közepes vállalatok, különösen azok, amelyek a nagy konszernek bedolgozói. A statisztikák szerint az idén csődbe ment vállalatok 60 százaléka az ilyen jellegű kis- és közepes cégek köréből került ki. A válság különösen az építőipart, a hajóépítést, a vas- és acélipart, a gépkocsigyártást, valamint a gépgyártást sújtja. A munkaerő- és nyersanyagköltségek növekedése kedvezőtlenül befolyásolja a korábban különösen versenyképes japán textilipari és villamos-gépipari berendezések iparág versenyképességét is.

Program az ipari szerkezet megújítására

A japán kormány programot dolgozott ki az ipar szerkezetének megújítására. Korábban a japán ipar nagy mennyiségben alkalmazott külföldi technológiákat, amelyeknek adaptálása révén mindenekelőtt azokat az iparágait fejlesztette, amelyekben az elérhető kapacitás nagyság, azaz a tömegszerűség révén vált versenyképessé. Így az ipar különösen versenyképes ágazatai közé tartozott az acélipar, a petrokémia, a hajógyártás és a gépkocsipar.

A Gyáriparosok Szövetsége (Keidanren) a jelenlegi helyzet elemzése alapján arra a következtetésre jutott, hogy azok a gyártási technológiák, amelyek elsősorban a termelési tömegszerűségében rejlik előnyöket hivatottak kiaknázni, elérték a lehetőségek határát. E miatt a gazdasági növekedés biztosítása új területek fejlesztését követeli. A jövőben a műszaki fejlesztésnek elsősorban az előmunka, valamint az energia és a nyersanyagok megtakarítására, a környezet védelmére, a kulturált készletezésre, valamint a városfejlesztéssel összefüggő feladatok megoldására kell irányulnia. Következésképpen a műszaki-fejlesztés politikájában a múlt gyakorlatával szemben fokozott jelentősége lesz a Japánban végzett kutatási és fejlesztési munkának és csökken a külföldi licencek alkalmazásának aránya.

Az ipar ágazati szerkezete 1960–1980 a/				
Megnevezés	1960	1970	1980	e
Bányászat	2,4	1,3	1,0	1,2
Élelmiszeripar	20,0	11,4	10,0	12,0
Textilipar	10,0	4,7	3,2	3,6
Vegyipar	8,3	6,9	6,7	7,0
Vas- és acélgyártás	13,2	13,6	13,0	12,2
Nem vastartalmú fémek	2,1	2,5	1,6	1,7
Fémfeldolgozás	2,8	4,3	4,3	4,3
Általános gépgyártás	7,8	11,2	12,6	11,4
Villamosgépipar	6,9	11,1	13,4	12,5
Járműipar	6,5	9,2	8,8	8,6
Egyéb feldolgozóipar	20,0	23,8	25,4	26,0
Ipar összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Megjegyzés: a/ 1965 évi áron; b/ A világgazdaságban évi 6 százalékos növekedése esetén; c/ A világgazdaságban évi 2 százalékos növekedése esetén (1973–80 között).

Az ipar ágazati szerkezetének változására hosszú távon érvényes tendencia a bányászat, az élelmiszeripar és a textilipar arányának csökkenése. Lényegében változatlan marad 1970–1980 között a vegyipar, valamint a vas- és acélipar és a fémfeldolgozás aránya. A gépipari ágazatok közül növekszik az általános gépgyártás és a villamosgépipar, csökken a járműipar s különösen a személygépkocsi-gyártás aránya. A prognózis szerint a gyorsabb ütemű világgazdasági forgalom esetében a műszaki haladás elvonaát képviselő és a fokozottan exportra orientált gépgyártás és villamosgépipar aránya nagyobb, mint a másik variáció esetében.

A japán feldolgozóipar világszínvonalú ugyan, de a munkatermelékenység színvonalára elmarad néhány fejlett tőkésországgal, s mindenekelőtt az Egyesült Államok feldolgozóiparának színvonalától. A japán szakemberek ezt annak tulajdonítják, hogy szervezési módszereik fejlődése nem tartott lépést a technikai fejlődés színvonalával és hogy a főleg kisüzemekben folyó alkatrész- és részegységgyártás műszaki színvonalát nem megfelelő.

A kis- és közepüzemek problémája

E diagnózis alapján most azt a terápiát javasolják, hogy a vertikálisan kapcsolódó technológiákat, illetve azok fejlesztését jobban össze kell hangolni. A vertikálisan kapcsolódó láncszemek közötti szerves kapcsolatot kell létesíteni, különösen a műszaki fejlesztés igényes és exportra termelő gépiparban. Úgy vélik, e technológiai blokkok kialakítása lehetővé teszi, hogy valamennyi iparág komplex módon fejlessze műszaki színvonalát, beleértve a gyártmányok minőségét is. A Gyáriparosok Szövetsége e program megvalósításának egyik feltételét abban látja, hogy a részvénytársaságok közös műszaki-fejlesztési programokat dolgozzanak ki és közösen alapsanak szakember-továbbképzési intézményeket. A program megvalósításának további feltétele olyan kutatási intézmények alapítása, amelyek interdiszciplináris kutatásokat és fejlesztéseket végeznek, s ezek eredményeit részben a kis- és közepüzemek műszaki fejlesztésének szolgálatába állítják.

A műszaki fejlesztési személyzet nagy része a monopóliumokban koncentrálódik, míg a kis- és közepüzemekben ilyen téren számottevő elmaradás van. A kis- és közepüzemek versenyképességének javítása céljából azt ajánlja a Gyáriparosok Szövetsége, hogy a nagy vállalatok műszaki személyzetük egy részét, átmenetileg bocsássák a kisüzemek rendelkezésére, és tegyék lehetővé, hogy ezek az üzemek hozzájussanak a számukra fontos műszaki információkhoz. Úgy vélik, ez nagymértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy a nagy vállalatok műszaki fejlesztésben is együttműködhessenek a kisüzemi szektorral.

Az ipari struktúra megújításában fontos tényező a kis- és közepüzemek rugalmassága és alkalmazkodóképessége. Ezért szorgalmazza a kis- és közepüzemek részvételét a különösen magas műszaki színvonalat igénylő és nagy kockázatokkal járó tevékenységekben.

Ugyanakkor jogos az a félelem, hogy a kis- és közepüzemek lehetőségei korlátozottak és éppen a műszaki fejlődést gátolják, s lassítják a strukturális megújulást. Az ellentmondás áthidalása érdekében a kis- és közepüzemek világában is reformokra van szükség. A reform keretében bizonyos területeken a kisüzemeket célszerű nagyobb egységekbe tömörí-

Közös Piaci borvita

Ismét nem sikerült megegyezésre jutniok a közös piaci tagállamoknak a borvitában. A túltermelési válság miatt kirobant francia-olasz háborúskodáshoz,

amelynek során Párizs az EKG szabályaival ellentétben behozatali vámtól vetett ki az olasz borokra — újabb vita társult. Az NSZK ugyanis nem hajlandó hozzájárulni ahhoz, hogy a felesleges készleteket az EKG közös alapjaiból vásárolják fel. Az EKG bizottsága ideiglenes intézkedésként azt java-

solta, hogy a csökkentett ártól felhasználásra ják fel a termi gyenge minőségű borokat.

Cukorért Perub

A 22 latin-amerikai Karib-tengeri ország melet ország nek részvételével limai degetatusai nyüket fejezt elkerülhető a lággpiaci árának nése.

Az élelmiszer-probléma megoldása

A tőkés világ összetett gazdasági gondjai között továbbra is az egyik legdrágábbnak tekinthető az élelmiszer-probléma, amely a fejlődő országokban egyre élesebb formában jelentkezik. Számos polgári szakértő arra a fatalisztikus állásponton helyezkedik, hogy egy „végzetzerű” tendenciáról van szó: a világ alkatiilag nem képes arra, hogy növekvő népességet élelmiszerekkel ellássa. Két amerikai kutató, William és Paul Paddock a Harvard egyetem támogatásával kiadott „Éhség — 1975” című munkájukban arra az álláspontra helyezkednek, hogy a fejlődő országokban „az általános éhség terjedése várható és a mezőgazdasági termelés nem lehet elegendő gyors ütemben növelni elkerülésére”. Washingtonban a „környezetvédelmi alap” (Environmental Fund) hivatalos jelentése azt a megállapítást tartalmazza: „Elértük vagy csaknem elértük azt a határt, amikor a világ még képes jelenlegi népességét is kielégítően élemezni.”

Szovjet közigazdászok következetesen bírálják ezt a „kalasztrófa-álláspontot”. P. Markov, a Mezőgazdasági Szénymű felügyelőtanács elnöke, a világ élelmiszer-problémájáról „címekkel közölt” tanulmányt. Ebben mindenekelőtt azt fejti ki, hogy a kérdés ésszerű elemzése megköveteli a hosszú lejáratú trendek, valamint a jelenlegi helyzet közötti világos különbségteit.

A termelés ingadozásai

Ami a tényszámokat illeti, az ENSZ élelmiszeri világrajzárterületének jelentése szerint a második világháború utáni időszakban a tőkés világban az élelmiszer-termelés a népesség növekedésénél gyorsabb ütemben emelkedett, s ez a élelmiszer-termelés 1,3 százalékkal nőtt, és 1962 között éppen megfelelt a fejlett tőkés országokban az egy főre jutó élelmiszer-termelés 1,3 százalékkal nőtt, 1962 és 1972 között pedig 1,4 százalékkal. A fejlődő országokban az élelmiszer-termelés azonban már jelezte az új problémák felbukkanását. Nevezetesen azt, hogy ezekben az országokban az egy főre jutó élelmiszer-termelés 1,3 százalékkal nőtt, 1962 és 1972 között pedig 1,4 százalékkal. A fejlődő országokban az élelmiszer-termelés azonban már jelezte az új problémák felbukkanását. Nevezetesen azt, hogy ezekben az országokban az egy főre jutó élelmiszer-termelés 1,3 százalékkal nőtt, 1962 és 1972 között pedig 1,4 százalékkal.

Ez a két évtized tehát a fejlődő országok viszonylatában is bizonyos mértékű javulást hozott. A két évtized közötti különbség azonban már jelezte az új problémák felbukkanását. Nevezetesen azt, hogy ezekben az országokban az egy főre jutó élelmiszer-termelés növekedése lelassult. Az ENSZ havi mezőgazdasági statisztikaibulletinjeinek visszamenőleges összehasonlításából kiderül, hogy a tőkés világ egészében 1966 és 1967, valamint 1972. számított ilyen szempontból különösen problematikus évek, 1972-ben például az előző évihez képest a fejlett tőkés országokban az egy főre jutó élelmiszer-termelés 2 százalékkal csökkent, a fejlődő országokban pedig 3 százalékkal csökkent. A FAO statisztikái ezt abszolút számokkal is jelzik. A világ élelmiszer-termelésének alapvetően meghatározó gabonatermelés például 1972-ben a fejlett tőkés országokban 16 millió tonnával csökkent, a fejlődő országok egészében pedig az 1970-es szinten maradt. 1973-ban a fejlődő országokban 3,5 millió tonnával csökkent a gabonatermelés, míg a fejlett tőkés országokban az előző év nagy eséséhez képest visszalendült ugyan, de még mindig 3,4 millió tonnával az 1971-es szint alatt maradt. A tőkés világ egészében így módon 1973-ban olyan helyzet alakult ki, az egy főre jutó élelmiszer-termelés az 1971-es szinten stagnált.

Markov tanulmányának végső következtetése az, hogy az élelmiszeripar fejlesztése, valamint az úgynevezett „zöld forradalom” igen jelentős részesedémmel bír a mezőgazdasági termelésben, azonban nem eredményezhet. Ennek bizonyítására a szovjet közigazdász kifejté, hogy 1950 és 1970 között az élelmiszeripar termelése Afrikában 260, Ázsiában 180, Latin-Amerikában 150 százalékkal nőtt — miközben az élelmiszer-probléma tovább élesedett. A nagy termelékenységű vetőmagvak használatával megkezdett „zöld forradalom”, amely mindenekelőtt Mexikóban, a Fülöp-szigeteken, Indiában és Pakisztánban ért el eredményeket — ugyancsak a termelési viszonyok elmaradottságába ütközik. Egyes esztendőekben az adott ország statisztikai eredményei kedvezőek voltak ugyan, az adatok mélyebb elemzése során azonban kiderül, hogy a „zöld forradalom” a maga egészében csak a harmadik világ megművelt területének 10 százaléka terjedhetett ki. Ez a 10 százalékos szükségesszerűen a földbirtokosok, illetve leggazdagabb parasztok rétegének kezében lévő földterület volt, miután a kis- és középbirtokosok gazdaságilag képtelenek voltak a szükséges vetőmag, műtrágya megvásárlására, megfelelő öntözőhálózat kiépítésére, vagy a fejlettebb szállítási és raktározási lehetőségek megteremtésére. Így tehát a „zöld forradalom” egyes országokban meghatározótló klímavizonyok között bizonyos években növelte a rizs- és a gabonatermelést — gazdasági következménye azonban a földtulajdon további koncentrációja volt.

Markov elemzése így módon szükségesszerűen jut ahhoz a következtetéshez, hogy a harmadik világ élelmiszer-problémái hosszú lejáratra csak a termelési viszonyok gyökeres átalakításával oldhatók meg.

Az amerikai „ötszázak”

Az amerikai nagytőke lapja a „Fortune” 20 éve rendszeresen közli a legnagyobb ötszáz amerikai ipari társaság főbb adatait. Kétszáznyolcvanöt társaság az 1954. évi (1955-ben közzétett) és az 1974. évi listán is szerepel. A 20 évvel ezelőtti működő társaságok közül 3 megszünt és 159 más cégekkel egyesült. Ezzel szemben az 1974. évi listában szereplő 500 társaság közül 1954-ben 22 még nem létezett és 117 még túlságosan kis vállalatnak számított. Mindez arra utal, hogy az ipari vállalkozásokban jelentős változások történtek, amelyeket határozott koncentrációs és centralizációs folyamat kísért. Erre utal, hogy az a 10 társaság, amely a két évtized alatt a leggyorsabb ütemben növelte értékesítési forgalmát, összesen 590. korábban önálló vagy más társasághoz tartozó vállalatot kebelezett be.

A koncentrációs és centralizációs folyamat, amelyet a technikai felszereltség és a termelékenység nagy arányú fejlődése kísért azzal a következménnyel járt, hogy míg az 500 legnagyobb ipari társaság részesedése 1954-ben az összes ipari értékesítésben mintegy 50 százalék volt, addig a múlt évben már az összes értékesítés mintegy kétharmadát az „500-ak” bonyolították le. Az összes ipari profitból való részesedésük az 1974. évi visszaesés ellenére kétharmadról, háromnegyedre növekedett a két időszak között. Ez egyben a nagy monopóliumok politikai hatalmának a növekedésére, hatalmi potenciáljuk határozott erősödésére is utal.

A világgazdaságnak fejlődését és tevékenységét figyelemmel kísérők előtt ismeretes, hogy a tőkés világ legnagyobb ipari monopóliumok az amerikai General Motors (GM). A rendelkezésre álló statisztikák szerint a GM 40 éve áll az első helyen és az 1955 óta megjelenő Fortune listában is 1974-ig az „500-ak” élén állt. 1974-ig, mert tavaly megtörtént a szenzáció és a GM a második helyre szorult vissza. Az előkelő első helyre az évek óta második, vagy harmadik helyen szereplő Exxon Olajipari Társaság került. Az Exxon mind az értékesítésben, mind az eszközök és a nettó jövedelem (profit) tekintetében jelentősen felülmúlta a GM 1974. évi teljesítményét. Az értékesítésben és az eszközállományban is, mintegy 10 milliárd dollárral előzi meg a GM-et. A realizált profit nagysága tekintetében pedig mintegy 70 százalékkal előzi meg a második helyen álló IBM-et.

Az egész olajfeldolgozó ipari és ezen belül termelési és a legnagyobb nemzeti olajkonzern, az Exxon az olajár növekedése emelte a legsikeresebb iparágak sorába. Az olajfeldolgozó ipari értékesítése 1974-ben az előző évihez viszonyítva több mint 80 százalékkal növekedett és ez a legjelentősebb ugrás, amelyet a Fortune-listákban valaha is jegyeztek. A lista élén szereplő hét legnagyobb konszern közül öt az olajiparba tartozik. A legnagyobb 50 társaság között 16 olajkonzern található.

Miközben az olajárak növekedése az olajtársaságok értékesítési forgalmát számottevően növelte, más iparágakat

— elsősorban a gépkocsigyártó iparét — csökkentette. Például a GM forgalma 4 milliárd, a Chrysleré 800 millió dollárral csökkent.

Az 500 nagy társaság összes értékesítési forgalma 1974-ben minden eddigig meghaladó ütemben, 25 százalékkal növekedett. Meg kell azonban jegyezni, hogy ennek a növekménynek nagy része illúziórikus, mert ha az amerikai kormány hivatalos gyáripari árindexével (119,3) korrigáljuk az eredményt, úgy az értékesítés tényleges volumene csak 5,7 százalékkal növekedett s ez valamivel kisebb, mint az „500-ak” 20 évi átlaga alapján számított évi forgalomnövekedés. Ha a listából kiemeltük az olajtársaságokat, akkor az értékesítés színvonalára 4,7 százalékos csökkenést mutat.

Az 500-ak” összes profita 12,8 százalékkal növekedett, valamint meghaladva az infláció növekedési ütemét. Az olajtársaságok nélkül számítva a profi-

Az 500 ipari társaság főbb gazdasági mutatói 1972 — 1974-ben	1972	1973	1974
Összes értékesítés (milliárd dollár) ¹	558	667	834
Az előző év százalékában	110,8	119,6	125,0
Összes profit (milliárd dollár) ²	27,8	38,7	43,6
Az előző év százalékában	118,9	139,0	112,8
Összes eszköz (milliárd dollár) ³	486	555	627
Átlagos jövedelmezőség	4,1	4,5	4,3
Egyesévi eszközérték csökkenése (millió dollár)	0,57	0,69	0,69
Összes foglalkoztatottak száma (millió fő)	14,7	15,5	15,3

¹ Kerekített adatok. Az értékesítésben bennefoglaltaknak a szolgáltatások és a bértől befizetések, de az osztalékokat, kamatbefizetéseket és egyéb nem a működésből fakadó jövedelmeket nem tartalmazták az adatok.
² A profit — az értékesítési árbevétele — (vállalati költségek + adók és járulékok).
³ Ev végi állomány.

4 A profit és az értékesítés aránya.

Az 500 ipari társaság 1974-ben 15,3 millió főt, az 1973. évnél 273 ezerrel kevesebbet foglalkoztatott. A létszámcsökkenésnek több mint egyharmadát a három gépkocsigyártó óriás konszern: a GM, a Ford és a Chrysler által elbocsá-

lott mintegy 104 ezer ember teszi ki.

Figyelemre méltó összevetni az egy foglalkoztatottra jutó eszközállomány (a technikai felszereltség és értékesítés „termelékenység”) átlagos iparági adatait:

Iparág megnevezése*	Az egy foglalkoztatottra jutó eszközállomány értékesítés (Dollárban)
Dohányfeldolgozó ipar	177 680
Vas- és fémkohászat	147 852
Vegyipar	81 489
Feldolgozó és papírgyártás	61 401
Gyógyszeripar	44 753
Élelmiszeripar (italárú nélkül)	42 492
Nyomda és kiadói tevékenység	35 802
Dolg., cement- és berongyártás	34 326
Kőolajfeldolgozás	33 633
Bányászat	32 648
Közművek és tisztálkodási cikkek gyártása	31 885
Műszerek, tudományos és fototechn. berend.	31 605
Hajógyártás, vasúti járművek gyártása	29 407
Gépkocsik- és alkatrészyártás	28 473
Mezőgazdasági- és ipari gépgyártás	28 430
Gumipar	26 656
Ügyleti gépek gyártása (komputerekkel együtt)	25 112
Fémipari termékek	22 531
Elektronikus berendezések és eszközök	21 784
Repülőgépjáratás	20 303
Tesszipar	15 209
Egyéb iparok	21 971
Ipar összesen	33 658
	46 200

* Az egy foglalkoztatottra jutó eszközérték sorrendjében az 500 legnagyobb társaságból alkotott iparágak alapján. Fortune, 1975. május.

— elsősorban a gépkocsigyártó iparét — csökkentette. Például a GM forgalma 4 milliárd, a Chrysleré 800 millió dollárral csökkent.

Az 500 nagy társaság összes értékesítési forgalma 1974-ben minden eddigig meghaladó ütemben, 25 százalékkal növekedett. Meg kell azonban jegyezni, hogy ennek a növekménynek nagy része illúziórikus, mert ha az amerikai kormány hivatalos gyáripari árindexével (119,3) korrigáljuk az eredményt, úgy az értékesítés tényleges volumene csak 5,7 százalékkal növekedett s ez valamivel kisebb, mint az „500-ak” 20 évi átlaga alapján számított évi forgalomnövekedés. Ha a listából kiemeltük az olajtársaságokat, akkor az értékesítés színvonalára 4,7 százalékos csökkenést mutat.

Az 500-ak” összes profita 12,8 százalékkal növekedett, valamint meghaladva az infláció növekedési ütemét. Az olajtársaságok nélkül számítva a profi-

— elsősorban a gépkocsigyártó iparét — csökkentette. Például a GM forgalma 4 milliárd, a Chrysleré 800 millió dollárral csökkent.

Az 500 nagy társaság összes értékesítési forgalma 1974-ben minden eddigig meghaladó ütemben, 25 százalékkal növekedett. Meg kell azonban jegyezni, hogy ennek a növekménynek nagy része illúziórikus, mert ha az amerikai kormány hivatalos gyáripari árindexével (119,3) korrigáljuk az eredményt, úgy az értékesítés tényleges volumene csak 5,7 százalékkal növekedett s ez valamivel kisebb, mint az „500-ak” 20 évi átlaga alapján számított évi forgalomnövekedés. Ha a listából kiemeltük az olajtársaságokat, akkor az értékesítés színvonalára 4,7 százalékos csökkenést mutat.

Az 500-ak” összes profita 12,8 százalékkal növekedett, valamint meghaladva az infláció növekedési ütemét. Az olajtársaságok nélkül számítva a profi-

A szovjet termelési egyesülések pénzügyi mechanizmusa*

A gazdasági mechanizmus tökéletesítése a pénz- és hitelkapcsolatok területén annyit jelent — mint ezt az SZKP XXIV. kongresszusának hangsúlyozták —, hogy sokkal szélesebb körben használják fel a pénz- és hitel-összvetőket a társadalmi termelés intenzifikálására és a műszaki-tudományos haladás meggyorsítására.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a pénzügyi ösztönzőket a termelési egyesülések keretében hatékonyabban lehet és kell felhasználni mind a népgazdaság, mind az egyesülések érdekében. Az ágazati fejlesztésre szánt pénzeszközök egy részének központosítása, gazdasági ösztönzési alapok létrehozása az egyesüléseknél lehetővé teszi jelentős eszközök összpontosítását és hatékonyabb felhasználásukat.

A termelési egyesülések fejlődésének igen fontos pénzügyi problémája a „műszaki-tudományos haladás finanszírozásának biztosítása. Arról van szó, hogy az új műszaki megoldások kidolgozását, valamint a tudomány és a technika eredményeinek a termelésbe való bevezetését a legzorsorabban összekapcsolják az egyesülések pénzügyi aivalával, a gazdasági hatékonysággal, de nem csupán az adott ágazatban, hanem a kapcsolódó ágazatokban is. Együttel erősíteni kell a pénzforrások hatását arra, hogy fokozódjék az egyesülések érdekeltisége a tudomány és a technika eredményeinek a termelésbe való minél gyorsabb bevezetésében.

A pénzügyek fokozott hatását a műszaki haladás meggyorsítása olyan komplex intézkedések megvalósításával lehet elérni, amelyek magukban foglalják, először: *egyesületes tudományos és műszaki fejlesztési alap* létrehozását a minisztériumok erőforrásaiknak terhére, bekapcsolva ezeket az alapokat az állami népgazdasági tervbe; másodsor: a *hitelforrások* szélesebb körű felhasználását a költségek pénzügyi fedezetének forrásaként, harmadsor: a tudományos-műszaki és tervezési konstrukciós szervezeteik tevékenységének szervezését az önálló elszámolás alapján.

Az egyik időszerű gazdasági probléma: a *pénz- és hitelkapcsolatok felhasználása az új termékek gyártásának ösztönzésére és a termékek minőségének javítására*. Ebben több termelési egyesülés figyelemre méltóan kedvező eredményeket ért el. Ezzel egyidejűleg bővülnek pénzügyi erőforrásai. Igen jellemzőek a következő adatok. A kiváló minőségű termékek részaránya a szovjet ipar egészét tekintve nem több 3 százalékánál. Az Avtozil egyesülése azonban, ahol működik a minőség-ellenőrzési- és fejlesztési rendszer, a kibocsátott termékek 73 százaléka a legmagasabb minőségű kategóriába tartozik. 1974-ben az Avtozil egyesülés a minősített termékekért járó felár révén 14 millió rubel pótlólagos nyereségre tett szert, ami eléri az egész mérlegnyereségnek csaknem 10 százalékát. Ebből az összegből a gazdasági ösztönzési alapra 9,8 millió rubelt fektettek be ki-egészítésül, ezen belül az anyagi ösztönzési alapba 6 millió rubelt.

Nagy érdeklődésre tart számot az egyesülések *centralizált és nem centralizált beruházásait közötti optimális viszony problémája*. Mostanra megértett a helyzet a tökéletesítésre és a fejlesztésre és felhasználásra rendelt tökéletesítésre. Számos ágazatban (például a könyvny- és az élelmiszeriparban) a termelésfejlesztési alapot általában decentralizáltan használják fel. Ez korlátozza a lehetőségeket az egységes beruházási politika folytatására.

Növelni kell a minisztériumok és az egyesülések felelősségét a *termelésfejlesztési alap eszközeinek célirányos és hatékony felhasználásáért*, fokozni kell ezen alap szerepét a vállalatok és egyesülések műszaki újrafelszerelésében.

Nagy figyelmet szentelnek annak, hogyan lehet tökéletesíteni az *egyesületek és a minisztériumok kapcsolatát az állami költségvetéssel* a jövedelmek elosztásának és felhasználásának folyamatában. E feladat megol-

PERISZKÓP

dasában ez egyik fő irány az, hogy szorosabb korrelációt alakítsanak ki a pénzeszközök állami költségvetésben való felhasználásának módszerei és a gazdasági növekedés intenzív tényezői között. A feldolgozó ágazatokban a fix befizetések nem növeltek kellőképpen, meri nehez elhatárolni a nyereséget vállalatoktól függő és tölték független tényezőkből származó részeit. Itt az önelszámolás rentabilitás szabályozására a fix befizetések helyett szélesebb körben lehet alkalmazni a forgalmi adót.

Az egyesülések *rentabilitása* sokban függ a tiszta jövedelem két alapvető formája, a *nyereség és a forgalmi adó közötti helyes viszonytól*. Az utóbbi években ebben az irányban egy sor intézkedés valósul meg, melyek célja, hogy biztosítsák az önálló elszámolású vállalatoknak és egyesüléseknek a rentabilitás szokásos szintjét. De meg ma is sok olyan termelési egyesülés van, ahol a rentabilitás nagymértékben meghaladja a normatív szintet.

Például 1974-ben adatok szerint a moszkvai Trud termelési egyesülésben a teljes jövedelmezőség 90,5 százalék volt, a kalkulált jövedelmezőség pedig 56,2 százalék. Ez megmutatkozik a nyereség utáni fizetések struktúrájában is: az alapok utáni befizetések részaránya 6,9 százalék volt, a nyereség szánbad felhasználás részének összege több mint nyolcszorosa volt az alapok után fizetett összegnek.

A Moszkva konfekcióipari egyesülésben a teljes rentabilitás 119,5 százalék volt, a kalkulált 109,9 százalék. A túlságosan magas jövedelmezőségi szint nemcsak az egyesülések önálló elszámolási érdekeltiséget igényli a gazdasági növekedés tartalékainak minél teljes mértékű felhasználására, hanem az alapok utáni fizetések hatását is: bizonyos mértékig akadályozza a hosszú lejáratú hiteleknek a központi beruházások finanszírozási forrassákká történő bevonását.

Időszerű a *termelési egyesületekben belüli* a racionális pénzügyi kapcsolatok szervezése is. Az egyesületek önálló elszámolások pénzügyi kapcsolatai minőségileg különböznek a vállalatok belüli struktúrájától: ezek a kapcsolatok magasabb rendűek, ugyanis az egyesülések termelési egységei nem azonosak a vállalati részlegekkel és egyéb alegységekkel. Ezek a különbségek különösen azokat a vállalatokat érintik, amelyek a termelési egyesülés tagjaként megörzik önállóságukat. Ez utóbbiak aránya továbbra is viszonylag magas.

Mintihogy a költségvetési befizetésekkel általában központiilag a termelési egyesületek, valamint azok a vállalatok hajtják végre, amelyek megőrzik operatív és gazdasági önállóságukat, fokozni kell az állami önelszámoló egyesületek és a minisztériumok felelősségét az állami költségvetéssel szembeni kötelezettségek teljesítéséért.

A pénz- és hitelmechanizmus tökéletesítésének egyik irányja a *hosszú lejáratú hitel* szerepének fokozása a termelési egyesületek állóalapjainak bővített újra-termelésében. Nem érdektelen megjegyezni, hogy míg a népgazdaságban a hosszú lejáratú hitelek, a központi beruházások még mindig igen jelentéktelen hányadát (kb. 3 százalékát) alkotják, ugyanakkor jónéhány egyesülésnél e hiteleket a központi beruházások pénzfedezetének egyik legfontosabb forrásaként használják fel.

Szükséges tehát, hogy az egyesülések tervekben előirányozzák hosszú lejáratú hitelek beruházásokra történő felhasználását. Ezt közzé kell tenni a vállalatok, hogy a hosszú lejáratú hitelek a beruházásokra szánt eszközök folyósításának sokkal hatékonyabb formái, mint az egyesületek és a minisztériumok újraelosztott pénzforrásai.

* V. V. Gyemencevnek, a Szovjetunió pénzügyminisztere első helyettesének az Ekonomiceszkaja Gazeta 25. számában megjelent cikke alapján.

A KGST szélesedő nemzetközi kapcsolatai

A szocialista országok gazdasági integrációja, a KGST nyílt szervezeti jellegénél fogva kész tagjai közé fogadni — illetve együttműködési megállapodást kötni — bármely állammal, amely elfogadja a szervezet együttműködési elveit. Így tehát a nem szocialista társadalmi berendezkedésű országok is részt vehetnek a szervezet munkájában, sőt a Komplex Program megvalósításában is, mint ezt Nyikolaj Faggyejev, a KGST titkára a közelmúltban kifejtette.

Az utóbbi években világszerte fokozódik az érdeklődés a szocialista gazdasági integrációval való szervezett keretek között történő együttműködés iránt. Finnország 1973 tavaszán, ez év júliusában Irak, augusztusban pedig Mexikó kötött együttműködési megállapodást a KGST-vel. Az Ekonomiceszkaja Gazeta hasábjain Faggyejev arról adott tájékoztatást, hogy a közelmúltban Argentína és Kolumbia képviselői intézkert megkeresést a KGST titkárságához. A két ország képviselői közölték, hogy érdekeltek a KGST-vel való együttműködésben. Szovjet források szerint a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság, Irán és Svédország is érdeklődik az együttműködés elvi lehetőségei iránt.

A KGST Európa, Ázsia és Latin-Amerika kilenc országának gazdasági szervezete. A több mint 350 millió fő piac érhető módon nagy vonzót jelent a világ számos országának, de az együttműködés keresésének

fő indoka a KGST-ben folyó munka eredményességében rejlik. A világ ipari termelésének egyharmadát adó szocialista gazdasági integráció ugyanis feljeli a gazdaság jóformán minden ágazatát.

A fejlődő országok saját gazdaságukban is érzik a KGST jelentőségét, a tagállamok ugyanis tavaly például 180 új gazdasági és műszaki megállapodást írtak alá bilaterális alapon a harmadik világ országaival. Több mint 60 ázsiai, afrikai és latin-amerikai országban vannak jelenleg tartós kapcsolatai a szocialista államokkal. A szocialista gazdasági szervezet tagjai 11 milliárd rubel hitelt nyújtottak kedvezményes feltételek mellett a fejlődő országoknak. A hitelek segítségével mintegy 2900 ipari létesítmény épült fel ezekben az országokban.

Erdemes röviden áttekinteni a KGST eddig megkötött együttműködési megállapodásait a nem szocialista országokkal. Az 1973-ban aláírt szerződés értelmében Finnország és a KGST öt szakmai jellegű munkacsoportot állít fel, melyek rendszeres konzultációt folytatnak az együttműködés lehetőségeiről. A szerződés aláírása óta eltelt időszakban különösen a vegyipar, a szállítás és a technológiai területen alakult ki szoros együttműködés. A KGST és Finnország már több szakosított és kooperációs megállapodást kötött, többek között a hajók, az energetikai felszerelések, az utópi-

berendezések, a papíripari gépek előállítására vonatkozóan. Külön programot dolgoznak ki a műszaki-tudományos együttműködés elmélyítésére.

Egyeztetésre kerül sor a szállítás területén is. Egyre növekszik a közúti teherszállítás és az elkövetkezendő években a KGST-országokban és Finnországban is újabb konténerállomások épülnek. Az előrelépések szerint jelentős fejlődés várható a kamionközlekedés területén is az együttműködésben.

Szó van a vegyipari termékek szakosított gyártásáról és a kölcsönös szállításról szóló hosszú lejáratú szerződés megkötéséről.

Ami a külkereskedelmet illeti: a KGST-országok és Finnország közötti árucseraforgalom tavaly elérte az 1,8 milliárd rubelt, amely az előző esztendőéhoz képest kétszeres emelkedést jelent. Finnország külkereskedelmének jelenleg egyötöde KGST-tagállamokkal bonyolódik le. (A többi fejlett tőkés ország külkereskedelmében ez a részarány általában csak 4–5 százalékkal részesedik.) A szorosabb együttműködés hozzájárul majd az egymással folytatott külkereskedelem diverzifikálásához, hiszen eddig a szocialista országok jobbra nyersanyagokat szállítottak Finnországnak, ahonnan cserébe főleg gépeket és berendezéseket vásároltak.

Irak ugyancsak nem új gazdasági partnere a szocialista államoknak. A közel-keleti ország az elmúlt évtizedben a KGST-államok közreműködésével építette ki gépgyártását, energetikai iparát és nem utolsósorban a petrokémiai ágazatot. A gazdag ruméiai olajmezőkről jelenleg évente csaknem 20 millió tonna olajat bányásznak ki, a fejlesztési program végén azonban az éves termelés már eléri a 40 millió tonnát. Az elkövet-

kező években Irak az együttműködés keretében fokozza majd kőolajszállításait a KGST tagállamainak. Az ország adottságainak folytán a szocialista gazdasági integrációval kötött együttműködési megállapodás kezdetben elsősorban az olaj-, gáz- és vegyiparra terjed ki.

A Mexikóval kötött gazdasági és műszaki-tudományos együttműködési szerződés jó keretet biztosít a kapcsolatok szorosabbra tételére. Az együttműködés konkrét kereteinek kidolgozására vegyes bizottság alakul. A kereskedelmi kapcsolatokat dinamikus fejlesztése mellett kölcsönös az érdeklődés az ipar és az állattenyésztés területén elmélyíthető együttműködés iránt. A tárgyalások során szóba került — az együttműködés egy további lépcsőjeként — a szállítás, az energia és a közös ipari beruházások kérdése is. Különösen szoros kapcsolatok kialakulása várható a közeli Kubával, ugyanis a két ország földrajzi közelsége is a gazdasági kapcsolatok regionális együttműködésének fejlesztését diktálja.

A KGST eddig megkötött együttműködési megállapodásai — csakúgy mint a jövő szerződésai — az egyenlőség és a kölcsönös előnyök alapján nyugszanak. Egyben bizonyítják a különböző társadalmi berendezkedésű országok szorosabb gazdasági és műszaki együttműködésének lehetőségét.

Minden bizonnyal a belátható jövőben számos országot követi a finn, az iraki és a mexikói példát. A már leírtakat a tárgyalások alatt álló újabb együttműködési megállapodások „az európai biztonsági értekelést záró okmányában rögzített elvek gyakorlati megvalósításának példái szolgálnak” — írja Faggyejev szavait idézve az Ekonomiceszkaja Gazeta.

G. Gy. — L. P.

**ÉPÍTŐIPARI
TERMELŐESZKÖZKERESKEDELMI
VÁLLALAT**

Felhívjuk kedves ügyfeleink szíves figyelmét, hogy vállalatunk összes telephelyén

**november 1-től 15-ig
leltározunk**

A leltározás idején az ügyfélfogadás és az

árukiadás szünetel

Kérjük kedves vendőinket, hogy a jelzett időpontig szíveskedjenek áruikat átvenni, illetve fogadni, valamint az ezen időszakra szükséges áruikat idejében beszerezni.

A leltározás után továbbra is készségesen rendelkezésükre állunk.

Építőipari vállalat keres:

főkönyvelőt, üzemgazdászt egyetemi vagy felsőfokú képesítéssel, és ipari gyakorlatlalt, gépészmérnököt, építészmérnököt műszaki fejlesztő munkakörbe, és építőipari beruházót Pest környéki vállalatához. Fizetés a vállalati kollektív szerződés szerint.

Budapesti munkahelyre keresünk anyagbeszerzőket, anyaggazdálkodási előadót és anyagbeszerzési csoportvezetőt, felsőfokú képesítéssel.

Jelentkezés

„Szövetkezet 2259” jelígre, a Felszabadulás téri hirdetőbe.

A KŐBÁNYAI TEXTILMŰVEK

megvételre kínálja az alábbi gépeket:

a gép megnevezése	gyárt- mány	gyárt. év	lelt. sz.	kate- goria
középsbességű pamutipari kártyalógép	Textima	1952	2-9	B
középsbességű pamutipari kártyalógép	Textima	1952	2-8	B
középsbességű pamutipari kártyalógép	Textima	1952	2-27	B
középsbességű pamutipari kártyalógép	Textima	1952	2-60	B
előfonógép, 60 orsós	Textima	1952	4-27	B
előfonógép, 60 orsós	Textima	1952	7-57	B
előfonógép, 60 orsós	Textima	1952	4-15	B
előfonógép, 60 orsós	Textima	1952	4-16	B
előfonógép, 60 orsós	Textima	1952	4-14	B
előfonógép, 60 orsós	Textima	1952	7-59	B

(A gépek kis javítással üzembe helyezhetők).

nyújtógép, 6 fejes	Textima	1952	7-53	C
nyújtógép, 6 fejes	Textima	1952	3-24	C

(A két gép nagyjavítással üzembe helyezhető).

Érdeklődni lehet: Istváni Károlyné forgalmi könyvelő vezetőnél, telefon: 484-109.

MŰANYAGFELDOLGOZÓ ÜZEMEK!

Különböző típusú műanyag alapanyagokat ajánlunk fel raktárunkról, átvételre.

Anyagnév	Szín	Típusjelzés	Gyártó	Készlet, kg
NORMAL POLISZTIROL				
Edistír	fedett drapp	FA 36050	Montecatini	3600
Edistír	fedett fekete	FA 39015	Montecatini	1600
Edistír	fedett kék	FA 6140	Montecatini	2200
Edistír	fedett piros	FA 2373	Montecatini	5300
Krasten	fedett zöld	127 5453	Csehszlovák	1225
Krasten	fedett csont	127 9513	Csehszlovák	2000
Krasten	fedett sárga	127 4203	Csehszlovák	4200

POLIMETIL METAKRILÁT				
Daikon	kék	LO 951 8742	ICI	775
Daikon	zöld	LO 951 8061	ICI	550
Daikon	vegyes	—	ICI	510

POLIMETAKRILÁT				
Plexigum	szürke	7 N 72072	Röhm E Haas	450
Plexigum	bordó	7 N 34143	Röhm E Haas	875
Plexigum	zöld	7 N 64043	Röhm E Haas	1225
Plexigum	kék	—	Röhm E Haas	175
Akrinit	kék	—	Nitrokémia	1300

Zyfel	E-20 D.2.			2250
-------	-----------	--	--	------

POLIAMID 11.				
Rilsan por	fehér	80/200	Aquintanie Organie	450

POLIVINILKLORID				
Sicron	natúr	CF lágy	Montecatini	375

Érdeklődni lehet: 14 278-as sz. telepünkön.

Ugyintéző: Wélisch. Telefon: Fadd 32.

Állami vállalatnak eladó

egy 1975. február 28-án 3 évre vizsgázott,
38 + 1 személyes, IK 620 típusú

AUTÓBUSZ

Érdeklődni lehet

a Pest megyei Fémipari és Kéziszerszámgyártó Vállalatnál, a szállításvezetőnél.

Cím: Szentendre, Lenin út 160.

Telefon: Szentendre, 92-19.

Telex: 22 64 33.

Az autóbusz a fenti címen naponta 8-tól 13 óráig tekinthető meg.

Az építőiparban, sírközmekben a gránit, a márvány, a mészkő, metlachi és egyéb burkolólapok csiszolásához, fénysítéséhez, a legdurvábbtól a legfinomabb szemcsméretű

csiszológaszegmenseket állít elő a Fővárosi Művészi Kézműves Vállalat

Olasz és más automata gépsorokhoz, karos és kézi csiszológépekhez a hagyományos pagácsa, nagy- és kiskilili, tárcsa, trapéz, teraszó alakú szegmenseket raktárról szállítjuk.

Kívánságra az említett típusú csiszológaszegmensekből eltérő alakú és finomságú csiszolótesteket is készítenk.

Felvilágosítással szolgál központunk:

V., Rosenberg házaspár u. 15.

Ugyintéző: Réti Andor, telefon: 114-442 és 114-477.

Anyag- és áruforgalmi osztály: V., Október 6. utca 5. Ugyintéző: Dömsödy Aurél oszt. vez., telefon: 188-522 és 180-813.

Gyártó telepünk: Verőcsmaros, Kossuth Lajos u. 68. Ugyintéző: Madár Béla üzemvezető. Telefon: Verőcsmaros 49.

LEÉRTÉKELT ÁRON KAPHATÓ CARPATI TÍPUSÚ TEHERGÉPKOCSI

Ára: 90 000 Ft

Azonnal szállítja az Autókereskedelmi Üzletág

1133 Budapest, Gogol u. 13.

Telefon: 20-22-20.

Megvételre keresünk

E-1252 típusú, szovjet gyártmányú

kotrógéphez

2 m-es hosszúságú

rúcsosgémet

20 Mp teherbírású

emelőhorog-szerkezettel

és gémtartó csigassorral.

**Hidépítő
Vállalat**

1062 Budapest, Népköztársaság útja 98. Telefon: 836-758. Telex: 22-4906. Ugyintéző: Sebők Tibor.

Fogyasztási iparcikkek külkereskedelme

Az 531 BNV a fogyasztási cikkek szakszintű nemzetközi vására. Nemzetközi visár jellegének az a gazdasági, külkereskedelmi alapja, hogy a **fogyasztási cikkek mind kinttelünkben, mind behozatalunkban jelentős helyet foglalnak el.** Bár a vásáron élelmiszeripari és agráreredetű fogyasztási cikkek is szerepelnek, ezáltal az ipari fogyasztási cikkek külkereskedelmi helyzetével foglalkozunk.

A fogyasztási iparcikkek részesedése az exportban mintegy 20 százalék. Amíg szocialista és nem szocialista kivitelűnk áruszerkezete egymástól jelentősen eltér, ennél az árucfocsoportnál az arányok csaknem azonosak, ami arra utal, hogy a fogyasztási iparcikkek versenyképessége — relatív értelemben — kedvező, a fogyasztási cikkek minden viszonylatban és nagyszámú piacon értékesíthetők. Magyarország több mint 100 országgal kereskedik s kivitelében minden piacon szerepelnek a fogyasztási iparcikkek. Nem kevésbé lényeges, hogy a **fejlett tőkésországok piacain** a hazai feldolgozóiparokat elsősorban a fogyasztási iparcikkek képviselik. Végsősoron az állapít-ható meg, hogy a fogyasztási iparcikkek piaca — földrajzi és piaci értelemben egyaránt — tágabb, szélesebb, mint a kivitel bármely más árucfocsoportjáé.

Cökkent a tőkés export

E két nagy termékcsopórt — textilák és ruházati cikkek, valamint a kiserelt gyógyszerek — alkotják a fogyasztási iparcikk-kivitel több mint 60 százalékát. A fogyasztási javakat előállító egyéb iparágak — a gépiparból a háztartási villamosgépeket, fémöntömegeket, járműveket előállító ágazatok, továbbá a bútóipar, a háztartási és fogyasztási cikkek gyártó vegyipari ágazatok — export-teljesítménye már sokkalta szerényebb. Mind a volumen, mind a **piac-képesség** szempontjából egyedülálló gépipari termék az **izólalampa**, amelyet fő-megnéretben — 1974-ben kb. 220 millió darabot — exportáltunk s a kivitel devizabevétele is — csaknem 300 millió devizafórint — számottevő.

Fogyasztási iparcikk-kivitelünk 1974-ig törés nélkül — rubel- és dollár-elszámolású viszonylatokban azonos ütemben — fejlődött, négy év alatt mintegy 53 százalékkal, 1973. január-augusztus időszakában pedig további 10 százalékkal. Az idei esztendő új és negatív jelensége, hogy a **kivitel kritikus szektorában** — a tőkés kivitelben — a fogyasztási iparcikk-eknél is **cökkent az export-teljesítmény.** Az árucfocsoport lőképíaci exportjában mindaddig a textil- és ruházati cikkek részesedése meghaladta az 50 százalékot, s ebben az évben épp ezeknek az ipar-ágaknak az exportteljesítménye cökkent, jórészt munkaerőhiány miatt.

Magyarországon a fogyasztási iparcikkek nemzetközi kereskedelmében nemcsak e cikkek kivitelével vesz részt, egyidejűleg jelentős mennyiségben **importál fogyasztási iparcikkeket**, amelyeknek részesedése az összehozatalban 8-10 százalék között váltakozik. (1974-ben 9 százalék volt.) A fogyasztási cikkek mintegy 80 százalékát a szocialista országokból importáljuk. (Az exportban a szocialista országok részesedése kisebb, kb. két-harmados.)

A fogyasztási iparcikkek cseréjében is specifikus jelentősége van a KGST-országokkal való együttműködésnek. A KGST-országok egymás közötti forgalmában a fogyasztási iparcikkek részesedése mintegy 11 százalék. Magyarországon KGST-országokba irányuló kivitelében a fogyasztási iparcikkek részesedése sok-

kal magasabb az említett átlagnál. Eb-ből az következik, hogy **Magyarország a KGST-országok átlagát meghaladó mértékben vesz részt a fogyasztási iparcikk-forgalmában.**

Az import jelentősége

Az együttműködés jelentősége és szerepe elsősorban az importban érzékelhető. A fogyasztási iparcikkek behozatalának — a belső igények, szükségletek kielégítése szempontjából — több funkciója van: biztosítja a hazai ipar által nem gyártott fogyasztási cikkek áru-alapját, a szükséges szintre egészíti ki, végül bővíti a fogyasztási cikkek választékát, kindálát. A KGST-országokból importált ipari fogyasztási cikkek jelentős mértékben az első két funkcióhoz kapcsolódnak, nélkülözhetetlen szerepük van a lakosság ellátásában. (Személygépkocsi, háztartási gépek, stb.) A fogyasztási cikk behozatal harmadik funkciója, a választék és kínálat bővítése szűkebb körben és hatással érvényesül, egyebek között azért is, mert az import és a beszerzés az árualapok volumenének, mennyiségének biztosítására koncentrálik.

Mi jellemzi e területen — a fogyasztási iparcikkek gyártásában, kereskedelmében — a KGST-országokkal való együttműködést? Nehéz erre a kérdésre egyértelmű választ adni, mert abban minden forma — a belkereskedelmi választékcsere, a hagyományos külkereskedelmi együttműködés, a termelési kooperáció, a közös kutatás-fejlesztés stb. — fellelhető. Vannak olyan áru-területek, amelyek az **árukereskedelmi együttműködés** a nemzetközi munkamegosztás **eredményét hozta létre**, pótólia, feleslegessé tette olyan gyártási ágazatok létrehozását, amelyeknek nem sok esélyük lett volna a gazdaságos működésre.

Kétségtelen, hogy a fogyasztási iparcikk-gyártásban is akad néhány példa a termelési, az alkatrészgyártásig lenyúló együttműködésre, de ezek nem tipikusak. A gépipari tartós fogyasztási cikkek gyártásában még nem jött létre számottevő szakosítás, termelési kooperáció. A könyvnyomtatásban viszont az eddigi erőfeszítések elsősorban a termelőberendezések — pl. a textil- és konténeripari gépek — gyártóbázisainak kiépítésére, szakosított gyártásának megszervezésére összpontosultak. A könyvnyomtatási együttműködés problémáitait és helyzetét realitásban tükrözi, hogy a KGST-végrehajtó bizottság 1975. októberi ülésén a könyvnyomtatási ágazat biztonságos feladatát abban jelelte meg, a már meglévő textil-varró, bőrcipő-, bútóipari és nyomdaipari vállalatok kapacitásainak jobb kihasználásával és rekonstrukciójával, a természetes és vegyi nversenyagok jobb hasznosításával törekedjék a lakosság közszükségleticikkeiteljesítésére, az ellátás színvonalát is együttműködés fejlesztésére. A végrehajtó

biztonság emellett a különféle árucikkek és anyagok szakszintű és kooperációs gyártásának szervezését, a bizba meg a könyvnyomtatási állandó bizottságot.

A fogyasztási iparcikkek gyártásában, exportjában és importjában a KGST-országokkal való együttműködésünk döntően **külkereskedelmi.** A hosszulejáratú kereskedelmi szerződésekre épülő árukereskedelmi együttműködés pozitívum minősíti az a tény, hogy számos tartós fogyasztási cikk belkereskedelmi forgalma csaknem kizárólag a KGST-országok szállítására épül. Ugyanakkor érzékelhetőek a műszaki-termelési együttműködés hiányának problémái és következményei is: az eltérő szabványok gyakran épp a hiánycikkek behozatalt akadályozzák, lassítják.

KGST-együttműködés

Számos jele, bizonyítéka van annak, hogy a forgalmi, a külkereskedelmi együttműködés is fejlesztendő. A fogyasztási iparcikk-import túlnyomó része a hosszulejáratú és éves megállapodások keretében, klíring-elszámolásban bonyolódik le. Az árukereskedelmi azonban van egy másik formája, az úgynevezett **választékcsere**, amelynek alapvető követelménye a 0-szaldó, a partnerek tehát azonos értékben cserélnék árut, választékot. A választékcsere számos olyan fogyasztási iparcikket fedezett fel partnereinknél, amelyek később beépültek a klíring-forgalomba. A választékcsere gyártmány-választékot, új import-termékeket feltáró szerepe még nincs kihasználva, egyebek között azért sem, mert a választékcsereben nem találkozik a KGST-országok teljes belkereskedelmi áru-struktúrája.

Ebben az árucfocsoportban a KGST-országokkal való kereskedelmünk devizaszerepet tölt be: exportunk volumene, értéke lényegesen nagyobb, mint a behozatalé. Importunkban is érzékelhető, hogy a KGST-országokban az utóbbi egy-másfél évtized folyamán erőteljesen fejlődött a fogyasztási iparcikkek gyártása, műszaki-technikai színvonala, s ezzel párhuzamosan a fogyasztási iparcikkek kivitele. Ez a tendencia erősen érinti importunkat és exportunkat. A nagyobb szállítási készség a behozatal és a lakosság ellátása szempontjából előnyös, kedvező. De továbbra is népgazdasági érdek, hogy a fogyasztási iparcikkek kivitelében **megőrizzük, bővítsük pozícióinkat a KGST-országok piacain.** A megoldás közös útja, lehetőség: a fogyasztási cikkek gyártó iparokban a termelési típusú kapcsolatok kiépítése, a külkereskedelmi együttműködés és munkamegosztás elmélyítése. Ily módon nemcsak a fogyasztási cikkek KGST-országokba való kivitele növelhető, hanem a belkereskedelemben a fogyasztási iparcikkek kínálata, az ellátás színvonalát is. (g. i.)

EXPORT-IMPORT

Magyar-csehszlovák kooperáció

A KOMPLEX öt évre szóló kooperációs szerződést írt alá csehszlovák partnereivel. Eszerint a csehszlovák gyártmányú önjáró szállításalkarmány-betakarító alapgepeket magyar adapterekkel szerelik fel. Jövőre a külkereskedelmi vállalat 2,5 millió rubelért szállít adaptereket, cserébe pedig 100 gépet kap a magyar mezőgazdaság számára.

Export-üzletkötések Lipesében

Az Egyesült Iz-ó 1976-ban NDK megrendelésre másfél millió rubelért diódákat, tranzistorokat, rádiócsöveket és egyenirányítókat szállít. A Transzelektro 2,5 millió rubelért hűtőszekrényeket és 2 millió rubelért bojlereket exportál az NDK-ba. Az Elektromex 1 millió rubelért adott el nagyothalló-készülékeket az NDK-ba, a Medico 700 ezer rubelért különféle orvosi műszereket, szállít.

Szoda személygépkocsik behozatala

A Mógürt importszerveződést kötött a csehszlovák Motokov céggel. Ennek értelmében 10 millió rubelért vásárolt mintegy 10 ezer darab, különböző típusú Skoda személygépkocsit jövő évi szállításra.

Textiláru Kubának

A Hungarotex üzleikötői több mint kétmillió négyzetméter pamut és műselyem méterárut adott el Kubában. A külkereskedelmi vállalat ide kubai exportja már meghaladja a 7 millió pesót.

Import az NDK-ból

A Konsumex jövőre több mint 15 millió rubelért importál fogyasztási cikkeit, így például kozmetikumokat, méterárut, háztartási vegyi cikkeket, elektromos háztartási készülékeket, órát, bórdiszmnűárt, hangszert, mosógépet, centrifugát stb. az NDK-ból a belföldi választék bővítése érdekében. A Metrimex különféle műszerek, köztük Zeiss műszerek szállítására adott fel megrendeléseket NDK-beli partnereinek. A Transzelektro 700 ezer rubelért importál hűtőagregátot, robanásbiztos lámpákat az NDK-ból, a Chemolimpex 10 millió rubeles importszerveződést írt alá vegyipari cikkekre. A Ferunio 200 ezer tonna cement behozatalára kötött megállapodást.

Kábelgépek Iránnak

A Technoimpex jövőre csaknem félmillió dollár értékben exportál kábelgepeket iráni megrendelésre, de komoly érdeklődés mutatkozik magyar cipőipari és faipari gépek iránt le. A külkereskedelmi vállalat csaknem hatmillió dollárért komplett fonódást is exportál Iránba.

Ausztráliai megrendelés

A Kohászati Gyárépítő Vállalat félmillió dolláros szerződést kötött két ausztráliai céggel acélosztató ívkemence szállítására. A kemencéket a magyar üzem jövőre szállítja és helyezi üzembe.